

YEREL KİMLİK

GEÇMİŞTEN GELECEĞE

SAYI: 74 NİSAN - MAYIS - HAZİRAN 2023 ÜÇ AYDA BİR YAYIMLANIR-ÜCRETSİZDİR

İNCELEME

Mirasla Birlikte
Yapılanmak

İNCELEME

Onarıcı Bir Araç
Olarak Kültür

DOSYA

TKB İstanbul
Buluşması

HABER

ÇEKÜL Akademi
Buldan Sokaklarında

**TARİHİ KENTLER
BİRLİĞİ YÖNETİMİ****TKB Başkanı**

Hayrettin Güngör,
Kahramanmaraş Büyükşehir
Belediye Başkanı

Meclis Başkan Vekilleri

Bayram Çelik, Amasya Belediye Bşk.
Recep Gürkan, Edirne Belediye Bşk.

Encümen Üyeleri

Alp Kargı, Merzifon Belediye Başkanı
Hüseyin Fahri Fırıncı, Bartın Bld Bşk.
Memduh Büyükkılıç, Kayseri
Büyükşehir Bld. Bşk.
Mustafa Dünder, Osmangazi Bld. Bşk.
Selahattin Gürkan, Malatya Büyükşehir
Bld. Bşk.
Şükrü Genç, Sarıyer Belediye Başkanı
Ülgür Gökhan, Çanakkale Bld. Bşk.

Plan ve Bütçe Komisyonu Üyeleri

Bülent Kantarcı, Çaycuma Bld. Bşk.
Metin Oral, Altınova Belediye Başkanı
Emin Ersoy, Havran Belediye Başkanı
Halil Öztürk, Elmalı Belediyesi Başkanı
Zehra Özyol, Gümüşhacıköy Bld. Bşk.

Meclis Divanı Kâtip Üyeleri

Ali Orkun Cengiz, Burdur Bld. Bşk.
Mehmet Sait Kılıç, Oğuzeli Bld. Bşk.
Özdilek Özcan, Nıksar Bld. Bşk. (Yedek)
İbrahim Sadık Edis
Vezirköprü Belediye Başkanı (Yedek)

Genel Sekreter

Sezer Cihan, Gaziantep Büyükşehir
Belediyesi Genel Sekreteri

Danışma Kurulu

Prof. Dr. Metin Sözen (Başkan)
Dr. Asım Güzelbey
Erdoğan Bilenser
Dr. Fikret Nesip Üçcan
Fikret Toksöz
Hasan Özgen
Kayhan Kavas
Mehmet Özhaskeki
Mithat Kirayoğlu
Nihat Çiftçi
Prof. Dr. Ruşen Keleş
Süleyman Elban
Yusuf Ziya Yılmaz
Prof. Dr. Zekai Görgülü

MİRASLA BİRLİKTE YAPILANMA YILI

Hayrettin Güngör

TKB ve Kahramanmaraş
Büyükşehir Belediye Başkanı

Değerli okurlar; deprem felaketinin ardından Tarihi Kentler Birliği olarak ilk buluşmamızı haziran ayında İstanbul'da gerçekleştirdik. Hem deprem bölgesinden hem ülkemizin diğer tarihi kentlerinden gelen tüm üyelerimize katılımları için çok teşekkür ederim. Dayanışma kültürünü yaşatmak, bilgilerimizi tazelemek ve yeni bir yol haritası belirlemek için önemli kararlar verdiğimiz bir toplantı oldu.

TKB'nin kuruluşundan bu yana uzmanlık desteğini esirgemeyen ÇEKÜL Vakfı Yönetim Kurulu üyesi, şehir plancısı A. Faruk Gökse İstanbul Buluşmasında çok değerli mesajlar verdi. Cumhuriyetimizin 100'üncü yaşını kutladığımız 2023 yılının "Mirasla Birlikte Yapılanma Yılı" ilan edilmesini önerdi. Tarihi Kentler Birliği olarak tüm üyelerimizle birlikte yeni bir yol haritası hazırlığına başladık. Gördük ki depremden sonra hem yeni yapılaşma alanlarının hem de somut ve somut olmayan kültürel mirasımızın doğanın dengeleri de gözetilerek yeniden canlandırılması bizlerin en büyük sorumluluğu. İlgili bakanlıkların doğru kararlar verip uygulaması sürecinde, Tarihi Kentler Birliğine büyük görevler düşüyor.

TKB Danışma Kurulu üyemiz ve ÇEKÜL Vakfı Başkan Yardımcısı Mithat Kirayoğlu'nun da tespitleri bizler için çok değerli. Doğaya saygılı, mirasımızı koruyarak geleceğe taşıyacağımız bir eylem planı önceliğimiz olacak.

Takip ettiğiniz gibi dayanıklı kentler kavramını gündemde tutmaya çalışıyoruz. İklim krizinin etkileriyle birlikte yaşam alanlarımızı ve mirasımızı korumak güçleşmeye başladı. Danışma Kurulu üyemiz Prof. Dr. Ruşen Keleş, TKB'nin bu konuda her zaman bilgisine başvurduğu değerli bir akademisyen. Kentlerimizin geleceği hakkında hayli önemli bilgileri paylaştığı yazısı için çok teşekkür ederiz. Yıl sonuna karar yapacağımız tüm toplantılarda, gençlerin de katılacağı çalıştaylar düzenleyerek bu konuyu gündemde tutmaya devam edeceğiz. Tarihi kentlerimizi el birliğiyle afetlere, iklim krizine dirençli, sağlıklı hâle getirmemiz gerekiyor.

Çok çalışmamız gerekiyor. Kadrolarımızı da bilimsel ve güncel bilgilerle donatmalıyız. Tüm TKB üyesi yol arkadaşlarımla bu konuda hassasiyet gösterdiğini görüyorum ve teşekkür ediyorum.

Saygılarımla.

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ

1 Mirasla Birlikte Yapılanma Yılı

EDİTÖR

3 "Diri Tutmak" İçin İşbirliği

İNCELEME

4 Dayanıklı Kentler ve Yerel Yönetimler >> Prof. Dr. Ruşen Keleş

ŞİİR

10 Kentin Öznesi Nesneye Dönüşmeden >> İsa Küçük

İNCELEME

12 Mirasla Birlikte Yapılanmak >> Ali Faruk Göksu

İNCELEME

22 Onarıcı Bir Araç Olarak Kültür >> Alp Arısoy

İNCELEME

28 İda Madra Jeoparkı >> Prof. Dr. Recep Efe, Faruk İnan

DOSYA

36 TKB İstanbul Buluşması

46 Değerlendirme >> Ahmet Onur Altun

ANADOLU'DAN KORUMA HABERLERİ

48 Kentler Çocuklarıdır: Gaziantep Eğitim Programı Tamamlandı

52 ÇEKÜL Akademi Buldan Sokaklarında

KISA HABERLER

56 Çakırağa Konağı Restorasyonu Tamamlandı
Hatay'da Kurtarılan Eser Sayısı Artıyor

57 Sarıyer Belediyesinden İnce Sürpriz
Hevsel Bahçeleri Kayıt Altında

58 Tüm Canlılar İçin Zehirsiz Sofralar

59 Beçin Kalesinde Kazılar Devam Ediyor
Balıkesir Belediyesinden Nitelikli Bir Çalışma

60 Hisar Kalesinde Yeni Gelişme
Bakanlıktan 11 Kente Destek

61 Plastik Kirliliğini Durdur!

62 KİTAP TANITIMLARI

 ÇEKÜL Vakfı tarafından
yayına hazırlanmaktadır.

Kapak Fotoğrafı
Hatay

**Tarihi Kentler Birliği Adına
İmtiyaz Sahibi**
Hayrettin Güngör

Yazı İşleri Müdürü
Şirin Singin

Editörler
Ezgi Alkan
Şirin Singin

Yazı Ekibi
Ahmet Onur Altun
Alper Can Kılıç
Figen Tokgöz

Fotoğraflar
Ahmet Onur Altun
Alper Can Kılıç
Figen Tokgöz

Kitap Tanıtımları
Ayşen Kılıç Özarslantürk

Katkıda Bulunanlar
Prof. Dr. Ruşen Keleş
İsa Küçük
Alp Arısoy
Ali Faruk Göksu
Prof. Dr. Recep Efe
Faruk İnan

İletişim
ÇEKÜL Vakfı
Ekrem Tur Sok. No: 8
Beyoğlu-İstanbul
Tel: 0212 249 64 64
cekul@cekulvakfi.org.tr
www.cekulvakfi.org.tr
info@tarihikentlerbirligi.org

Dijital Erişim
www.tarihikentlerbirligi.org

Tasarım/Uygulama
Özlem Alıcı

"DİRİ TUTMAK" İÇİN İŞBİRLİĞİ

Prof. Dr. Metin Sözen'in Tarihi Kentler Birliği Anadolu Buluşmalarında vurguladığı bir söylemdir "diri tutmak". Toplum, yerel yönetimi, sivil toplumu diri tutmanın anlamını 10 Haziran TKB İstanbul Buluşmasında söz alan, *Yerel Kimlik* dergisinin yeni sayısına inceleme yazılarıyla katkıda bulunan uzmanlar ve yöneticiler sayesinde bir kez daha duyumsadık.

Bunu nasıl yapacağımızın katmanlı ve farklı perspektiflerden verilmiş yanıtlarını ilerleyen sayfalarda bulacaksınız. Öne çıkan ise her zaman işbirliği olacak. TKB ve Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Genel Sekreteri Sezer Cihan, üye belediyelerin ihtiyaçlarını tespit etme çalışmalarının devam ettiğini belirtti. ÇEKÜL Vakfı Yönetim Kurulu üyesi A. Faruk Göksu, toplumsal travmaların, ancak genele yayılan bir iyileşme programıyla giderilebileceğini önemle vurguladı. Ancak bunlar da yetmez; yaşayan kentler yapabilmemiz için, bizim yaşamaya devam etmemiz gerekir çünkü kentleri var eden şey hafıza ve deneyimlerdir, Alp Arısoy'un yazısında dikkat çektiği gibi.

Bu sayıda gururla yer verdiğimiz bir haber var. TKB encümen üyelerinden Sarıyer Belediyesi, Başkan Şükrü Genç'in girişimleriyle Metin Sözen'in TKB Anadolu Buluşmalarında yaptığı konuşmalarından derlenen bir kitap hazırladı ve 10 Haziran İstanbul Buluşmasında okurlara sundu. Deprem gündemi düşünüldüğünde, Sözen'in vurguladığı fırsat ve risklerin güncelliği hayli önemli.

Bürokrat ve yazar İsa Küçük ise sayfa 10'daki şiirinde bir hatırlatma yapıyor, "kentlerin yöneticisi değil, hemşerisi olmayı sizden öğrendik" diyor, "öğretmenim" diye seslendiği Prof. Dr. Ruşen Keleş için.

İyi okumalar.

DAYANIKLI KENTLER VE YEREL YÖNETİMLER

Prof. Dr. Ruşen KELEŞ

TKB Danışma Kurulu Üyesi

Son yıllarda çok sık duymaya başladığımız “dirençli kent” kavramının küresel ısınma, iklim değişikliği, biyolojik değişiklik, doğal afetler, kentsel kamusal hizmetler, sürdürülebilir gelişme ve yoksulluk gibi konularla iç içe olduğu çok açıktır. Bu konuların her biri hem dünyada hem de ülkemizde, kentlerin bugünü ve yarınıyla çok yakından ilgili sorun alanlarıdır. 6 Şubat 2023 tarihinde 11 ilimizi derinden etkileyen depremin neden olduğu can, mal, tarih ve kültür varlıklarımızın kaybı, dayanıklı kent ve yerel yönetim ilişkisini her zamankinden daha da önemli duruma getirmiş bulunmaktadır.

İstanbul

Bugün yaşamakta olan kuşakların, **yeryüzünün** sahip bulunduğu değerlerden yararlanmaya hakları vardır. Ancak gereksinmelerini, gelecek kuşakların da bu değerlerden yararlanma haklarını **yok etmeksizin** karşılamalıdır.

Kentbilim Terimleri Sözlüğü başlıklı sözlüğümde, ben “küresel ısınma” terimini şöyle tanımlamışım: “İnsanların, evlerde ve işleyim yerlerinde kullandıkları yakıtın niteliğine bağlı olarak, yerküreyi çepeçevre kuşatan havakürede (yani atmosferde) meydana gelen aşırı ısınma.” Uluslararası İklim Değişikliği Programı (International Program for Climate Change) yetkilileri de iklim değişikliği kavramını 2016 yılında şöyle tanımlamış: “Doğal değişimler ya da insan etkinlikleri sonucunda zaman içinde ortaya çıkan iklimsel değişiklikler.” (IPCC, Glossary, 2016)

“Sürdürülebilir gelişme” ya da “sürdürülebilir kalkınma” gibi kavramları 40-50 yıl öncesine değin hiç duymamıştık. 1968 yılında kimi iş insanlarının birlikte oluşturduğu “Roma Kulübü” 1972’de bir rapor yayımladı. Başlığı şöyleydi: *Büyümenin Sınırları (Limits to Growth)*. Donella ve Dennis Medaows ile Jürgen Randers’in birlikte kaleme aldıkları, 29 dilde yayımlanan ve 9 milyon satış yapan bu kitapta savunulan tez şuydu: “Bugünkü (1972) büyüme eğilimleri devam ettiği takdirde 100 yıl sonra (yani 2072’de), yeryüzünde fiziksel büyümenin sınırlarına ulaşılmış olacaktır.”

Kırılganlık düzeyi yükseldi

Pekiye, acaba ne yapmak gerekiyordu? Önermekte oldukları neydi? “İnsanlığı ve ekosistemi ayakta tutabilmek için hem nüfus artışının hem de ekonomik büyümenin yavaşlatılması, hatta tümünden durdurulması”, bir başka deyişle, “sıfır büyüme” (zero growth) tezi savunuluyordu. Çok değil, aradan 20 yıl geçtikten sonra “Dünya Çevre ve Kalkınma Zirvesi” Haziran

1992'de Rio de Janeiro'da toplandı. Birleşmiş Milletler Örgütü'nce oluşturulan Brundtland Komisyonu da 1987'de dünya kamuoyuna açıklanan Ortak Geleceğimiz (Our Common Future) başlıklı raporunda "sürdürülebilirlik" kavramını şu sözlerle tanımlıyordu: "Bugün yaşamakta olan kuşakların, yeryüzünün sahip bulunduğu değerlerden yararlanmaya hakları vardır. Ancak gereksinmelerini, gelecek kuşakların da bu değerlerden yararlanma haklarını yok etmeksizin karşılamalıdır."

Bu tanımın resmen yapıldığı tarihten 60 yıl önce (yani 1920'lerin sonlarında), yalnız devlet adamı değil, aynı zamanda "adam" da olan Gerçek Devlet Adamı Mustafa Kemal Atatürk, "sürdürülebilirlik" anlamına gelen düşüncelerini şu sözleriyle dünya kamuoyuna açıklıyordu: "Milletler, işgal ettikleri topraklar üzerinde, yalnız mülkiyet hakkının sahipleri olarak değil, insanlık âleminin temsilcileri olarak da bulunurlar. Bu değerlerden yararlanırken, onlar üzerinde gelecek kuşakların da hak sahibi olduğunu hiçbir zaman unutmamalıdır."

1972'de yayımlanan *Büyümenin Sınırları* başlıklı raporun yazarları, aradan 32 yıl geçtikten sonra (2004'te) kitabın yeni bir baskısını hazırladı. Bu yeni kitapta savundukları tez aynen şöyleydi: "Yeryüzü, fiziksel anlamdaki büyümenin sınırlarına çoktan vardı. Böyle devam ederse, küresel bir ekonomik çöküntü kaçınılmaz olacaktır." Kitabın yazarları, eski büyüme özleminin artık bir hayal olduğunu ve bu yöndeki çabaların maliyet duvarına çarpıp parçalanacağını; enerji tüketimi düzeyinin de kaçınılmaz olarak alçalacağını ısrarla belirtmişlerdir. Kanımca bu durum, kapitalist sistemin "neoliberalizm" gibi adlar altında kendisini yeniden üretme ve ayakta tutabilme çarpınısının ta kendisidir. Kısaca, *Büyümenin Sınırlarına* 50 yıl

sonra bakıldığında, 1970'lerin başlarına kıyasla daha fazla karamsar olmayı gerektiren koşullar içinde bulunduğumuz açıkça görülür. Ormansızlaşma, verimli tarım topraklarının, çayır ve meralarla fosil yakıtların tükenmesi, küresel iklim değişikliği, biyolojik çeşitliliğin azalması, kentlerde her türlü kırılma düzeyinin yükselmesi, her gün yeni adlar altında dünyayı tehdit eden salgınlara karşı direncin azalması, başlıca karamsarlık nedenleri arasındadır. Karşı karşıya olduğumuz küreselleşme, halkların ilgi alanlarının daha çok "harcamaya" yönlendirilmesi, doğal kaynakların hızla tüketilmesi, rant yaratıp paylaşma yoluyla zenginlerin daha zengin edilmesi, uzun erimli bakış açılarının yerini piyasa güçlerinin alması, yeni teknolojik gelişmelerin etkisi gibi başlıklar hem doğal ve kültürel çevrenin hem de tüm ekosistemin daha büyük oranlarda tahrip edilmesi olasılığını artırmaktadır. Bu tahribatın, önemli ölçüde kentsel yaşam ortamlarımızın geleceğini ilgilendirmekte olduğu çok açıktır. Bu karanlıktan çıkışta, merkezî yönetimler kadar yerel yönetimlere de önemli sorumluluklar düşmektedir.

Sağlıklı kentleşme

Kentlerin yarınına bakıldığında, sorunların boyutlarını özellikle az gelişmiş ülkeler açısından alabildiğine büyüten nedenlerin başında yoksulluğun gelmekte olduğu rahatlıkla söylenebilir. Birleşmiş Milletler HABITAT toplantılarının hepsinde (Vancouver 1976, İstanbul, 1996 ve Quito, 2016) ama özellikle Ecuador'un Quito kentinde yapılan son toplantıda, bu konunun önemle vurgulandığı dikkat çekmektedir. Birleşmiş Milletler Örgütü'nün verilerine göre az gelişmiş ülkelerde, yoksulluk koşulları içinde yaşamakta olanların oranı %35'tir. Bunlar arasında temiz içme suyundan yararlanabilenlerin

oranı %87'yi, çağdaş sağlık hizmetlerinden yararlanabilenlerin oranıysa %75'i geçmiyor. Bu koşullarda, kent yoksullarının sürdürülebilir kentsel yaşam koşullarından yararlanabildiklerini söylemek elbette olanaksızdır.¹ Çarpık kentleşmenin genel sağlık üzerindeki etkisi dar bir çağrışım yapabilir. Ne var ki “sağlıklı” olmayı “*hasta olmamak*” biçiminde anlamak, doğru görünmekle birlikte eksik bir yaklaşımdır. Sağlıklı kent ve kentleşme, “sağlık” sözcüğünün dar anlamının kapsamına sığdırılmayacak kadar geniş ve derin bir öze sahiptir.

Elverişli bir gelir düzeyi, çalışma, eğitim, dinlenme, ulaşım, beslenme, çevre, kültür ve sanat olanaklarından yoksun kalmanın da sağlıksız bir yaşam ortamının niteliklerini oluşturduğu rahatlıkla söylenebilir. İdeal anlamda kentlerimizin yarısını güvence altına alabilmemize olanak veren ve gerçek anlamda “sağlıklı” kentlerin nitelikleri, başta Birleşmiş Milletler Örgütü olmak üzere, Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi gibi kimi uluslararası kuruluşların benimsemiş oldukları normları yansıtan uluslararası hukuk belgelerinde ve sözleşmelerde yer almıştır. Tarihsel gelişim süreci içinde insanlık, başta

veba olmak üzere grip, kolera, tifüs, ebola, çiçek, AIDS ve son olarak da koronavirüs (Covid 19) salgınıyla karşı karşıya kaldı. Öte yandan son birkaç yıl içinde, görülmemiş ölçülerde hızlanan sera gazı salınımı dünya ekonomisini sarsmıştır. Salınım maliyetinin tek başına, II. Dünya Savaşının ve 1929 Dünya Ekonomik Bunalımının maliyetleri toplamından yüksek olduğu tahmin edilmektedir. 6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan depremin yol açtığı salt can kaybının, resmî açıklamalara göre 600 bine yaklaştığı biliniyor. Bu nedenle de ülkemizin yöneticileri, halkı ve tüm insanlık bundan böyle, aklını hurafelere değil, çağdaş bilimin kurallarına dayanan kalıcı çözümlerin neler olduğu noktasına odaklandırmak zorundadır.

Bir süredir sıkça kullanılmakta olduğunu gördüğümüz “dirençli kent” ya da “dayanıklı kent” ya da “kentsel dirençlilik” (urban resilience) gibi kavramlar kentlerin karşı karşıya bulunduğu sorunlara, afetlere ve risklere karşı her yönden hazırlıklı olmayı; bunlara yeterli biçimde yanıt verebilecek güce erişmeyi ve değişen koşullara uyum sağlama gücünü artırmayı anlatmaktadır. Kaynağını biyoloji ve ekoloji gibi bilim dallarından alan dirençlilik, sürdürülebilirlik,

iklim değişikliği, risk yönetimi gibi çeşitli alanlarla çok yakından ilgilidir. Değişmeyen (sabit) bir özellik olmanın çok ötesinde, değişen koşullara uyum sağlayabilmeyi de içermektedir. Dünya Bankasının dirençlilik ya da dayanıklılık özellikleri listesine aldığı başlıklar arasında şunlara rastlıyoruz: Uyum sağlama, sağlamlık, esneklik, yedeği bulunma, kaynak yeterliliğine sahip olma, kapsayıcılık, bütünsellik. Dayanıklılığın (dirençliliğin) sağlanmasını zorunlu kılan ve çoğunlukla kentlerde karşılaşılan riskler ise çoğu iklim değişikliğiyle bağlantılı olmak üzere; depremler, fırtınalar, sel baskınları, aşırı sıcaklık, kuraklık, tsunami, yangınlar, salgınlar ve böcek istilası gibi olgulardır. 2016'da Birleşmiş Milletler Örgütü'nün öncülüğünde Quito'da toplanan "III. İnsan Yerleşimleri Toplantısı"nda da çevresel ve sosyo-ekonomik dayanıklılığı artırmanın önemi vurgulanmış; iklim değişikliğinin olumsuz etkilerini azaltmak, çevresel ve doğal tehlikelerin, risklerin yönetim yöntemlerini iyileştirmek amacıyla "kentsel ve mekânsal planlamanın gerekliliği" vurgulanmıştır.

Kentsel yaşam kalitesinin yükseltilmesi için bilim

Yaşamakta olduklarımız, kentlerin yarınını güvence altına alabilmek için devlet müdahalesinin ve devlet öncülüğünün şart olduğunu göstermektedir. Dünya Bankasının 1997 yılı raporunda yer alan "Planı bırak, piyasaya bak" (From Plan to Market) önerisine uyulacak olduğu takdirde; kentlerin yarınlarına, bugünkü sağlıksız, dengesiz ve çarpık özelliklerin egemen olacağını söylemek bir kehanet olmayacaktır.

Hiç kuşku yok ki dayanıklı kentlerin varlığının temel aktörü devlet, yani merkezî yönetimlerdir. Ne var ki karşı karşıya bulunduğumuz sorun, verimli sonuçlara ulaşabilmek için bu konuda da devletle yerel yönetimlerin sıkı bir işbirliği içinde olmalarını zorunlu kılmaktadır. Her iki düzeydeki yönetimlerin, bu amaca ulaşabilmek için kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının ve

sivil toplum örgütlerinin de desteğini almaları gerekir. Demokratik, katılımcı, saydam ve hesap vermeye her zaman hazır yönetimler aynı zamanda, toplumda yoksulluğun ortadan kaldırılması ya da azaltılması konusuna ağırlık vermek zorundadırlar. Yerel yönetimleri ve yerel halkı "kentsel dirençlilik" konularında daha aktif kılmanın ön koşulu, tarafı olduğumuz Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartının tüm kurallarının gereği gibi uygulanmasıdır. Bunun yanı sıra, kent ve çevre sorunlarının kısa yoldan çözüme kavuşturulabilmesinin anahtarı, Fransa Eski Çevre Bakanı Corinne Lepage'in da haklı şekilde belirtmiş olduğu gibi, yaşam ve tüketim alışkanlıklarımızın değiştirilmesi ve aşırı tüketim sevdasından uzaklaşılmasıdır.²

Her alanda olduğu gibi, kentsel yaşam kalitesinin yükseltilmesi bağlamında da ister bugünün, ister yarının kentleri olsun; ideal dirençlilik, yağmur duasına çıkmak gibi akıl dışı ve ilkel yöntemlerle değil, akla ve çağdaş bilimin ışığına öncelik vermekle olur. "Yaşamda en gerçek yol göstericinin çağdaş bilim olduğunu" hiçbir zaman hatırdan çıkarmamalıyız.

Kaynakça

1. Ruşen Keleş, "Quality of Urban Life in Turkey as Affected by the Policies of Urbanization and Environment", s.85-99; ve "The Quality of Life and the Environment", s.100-120; Ruşen Keleş, Territorial Governance and Environmental Protection, Vol.I, Cappadocia University Press, Ürgüp, 2022.
2. Corinne Lepage, Başka Türlü Yaşamak (Vivre Autrement), Çev. Ruşen Keleş ve Can Umut Çiner, İmge Yay., Ankara, 2021.

KENTİN ÖZNESİ NESNEYE DÖNÜŞMEDEN

Hocam, Prof. Dr. Ruşen Keleş'e saygılarımla...
İsa Küçük

"Göç aklı" şehirleri kuşatmışken
Ulusal kurtuluş utkusuyla kurulan kentlere
bulaşmasın diye hastalık
Kapıları tutmuş, ayakta
-Yağma ve talana karşı-
"Kentlerin sahibi kim" sorusuna yanıt aramakla meşguldür

Kentler, savaş tarihinin eseridir
İnsanlar birlikte ve güven içinde yaşasınlar diye kurulmuş
Ne yazık şimdi
Sağlıksız
Ne yazık ah ne yazık
İnsanlar karanlık ve beton odalara hapsedilmiştir

Barış tarihinin kentlerini kurmalıyız
Diye başlar konuşmasına ve ekler
"Bunun için
Günlük siyasetten
Günlük ticaretten uzak durmalıyız"

Öğretmenim,
Kentlerin yöneticisi değil, hemşerisi olmayı sizden öğrendik.
Bütün sınavlar
Öğrencilerinizi bir üst sınıfa yükseltmek içindir ve sözlü
Ve kitap defter serbest
Aradığımızı bulabilecek miyiz merak ettiğiniz

Haziran sınıf geçme mevsimidir
Geçmiş ve geleceği omuzlarınızda taşıdınız yorulmadan
Sokaklar çocukları susturmaya zorladıkça silahla
Kapılar açtınız barışa
Düşün gerçeğe buluşmasına giden yolda, kitaplarınız

Öğretmenim insanı sevgi büyütürmüş!

Asya'nın bitip Avrupa'nın başladığı yerde
Coşkun akan ırmaklarda, yüzme bilmeyen çocukları

Kucaklayıp karşı kıyıya taşıdınız
 Nereden gelip nereye gittiklerini bilirler şimdi
 Bilmek, her şeyin hem aynı hem de başka olduğunu öğrendikçe susmamaktır
 Bu nedenle, öğrencilerin de konuşma hakkı vardır

Çünkü kentler çocuklarıdır
 Bir eliyle uçurtma uçururken
 Bir eliyle topaç çeviren
 Yani bazen rüzgarı kovalayan bazen kanatlarından yere çalan çocukların
 Bir elinde kentleşme diğerinde çevre
 Yandıkça susadıkları
 Çevrebilim

Anadolu'nun uzak tuzaklarına yolcu ederken öğrencilerinizi,

"göreve başladığınız şehrin belediye başkanını ziyaret ettiğinizde
 -odanın duvarında asılı imar planını gösterecek ve diyecektir ki size
 'Nazım imar planımızdır, şehrimizin gelişmesi ve büyümesi bu plana emanettir"

Konuşmanızın burasında gözlerimizin içine bakıp
 Rant paylaşım alanına dönüşmüş arenaların
 Yani kentlerin sakini değil sahibi olmak meselesini
 -anlayıp anlamadığımızı ölçerdiniz
 Ve sonra sesinizin tonunu değiştirmeden bir sır veriyormuş gibi eklerdiniz;
 "Plan notlarını ilk okuyan siz olun
 Kanundaki görev ve yetkilerinizi uygulamaktan da sakın çekinmeyin"

Bir masalın içinden çıkıp gelmişsiniz
 Beton kılığına bürünmüş para tanrısı öldürmeye
 "Pazarın" adını değiştirmekle başlamıştınız
 İnsanın ve çevrenin yüzünü güldürmeye

"Bir şehir planını bozmadan uygulayacak kadar kuvvetli bir idareniz var mıdır?"*
 Sorusuna yanıt bulacak "Çocuk" yetiştirmekle geçiyor ömrü
 diye yazdı öğrenciniz,
 Mutluluğun, yaşamaktan çok yaşatmak sevinci olduğunu öğrettiğiniz...

*Ankara İmar Planını hazırlayan ve uygulama sırasında Ankara İmar Müdürlüğüne danışmanlık da yapan şehir plancısı Hermann Jansen'in Mustafa Kemal Atatürk'e sorduğu soru. F. Rifki Atay, "Bir Şehir Yapmak", Çankaya, s. 428

MİRASLA BİRLİKTE YAPILANMAK

Ali Faruk Göksu

ÇEKÜL Vakfı Yönetim Kurulu Üyesi, Şehir Plancısı

6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş ve Hatay merkezli yaşanan depremler; sular coğrafyasının Fırat ile Dicle arasındaki Mezopotamya yerleşimlerini ve Seyhan, Ceyhan, Asi, Göksu, Çaltı, Cendere, Tohma, Kahta, Karasu, Tuzla, Munzur, Pülümür, Murat, Peri gibi su yollarındaki pek çok Anadolu yerleşimini etkilenmiştir.

Deprem; Elazığ, Malatya, Adıyaman, Kahramanmaraş, Gaziantep, Kilis, Hatay, Şanlıurfa, Diyarbakır, Osmaniye ve Adana kentlerinde, 14 milyon kişinin yaşadığı ve yaklaşık 11 milyon hektarlık geniş bir su coğrafyasını kapsamaktadır.

Antakya, 2023

Yaşanan **toplumsal travma**, geçmişle gelecek arasındaki bağı belli bir süre dondurmıştır.

Resmî rakamlara göre 850 bin yapı biriminin yıkılması ve bu oranın bölge bazında %15, Hatay-Antakya'da %60, Adiyaman Merkez'de ise %40'ların üzerinde olması ve 50 binin üzerinde can kaybı tespit edilmesi, depremin etkisinin ne derece büyük olduğunu göstermektedir. Ayrıca 169 yıkık, 535 ağır hasarlı, 390 orta ve 721 az hasarlı olmak üzere kültürel miras da depremden hayli etkilenmiştir. Bu oran, bölgedeki toplam kültürel miras yapısının %21'idir. Tarihi çarşılar, sokaklar, mahallelerdeki anıtsal ve sivil mimarlık örnekleri maalesef büyük zarar görmüştür.

Yerleşimlerin ruhu kaybolmuş

Nisan ayı içinde, sırasıyla depremden en çok etkilenen Gaziantep (Merkez, İslâhiye ve Nur Dağı), Kahramanmaraş (Merkez), Adiyaman (Merkez), Hatay (Antakya-Samandağ) yerleşimlerine gittim. Depremin üzerinden iki ay geçmesine rağmen yıkımın izleri hâlâ hissediliyordu:

“Enkaz kaldırmaya devam edilen mahallelerde ve geleneksel çarşılarda oluşan büyük boşluklar, yıkılmayı bekleyen ağır hasarlı ve orta hasarlı binalar, enkazdan kapanan yollar, çadır ve konteyner kentlerdeki ağır yaşam koşulları, sokaklarda donuk ve çaresiz bakışlar, hasarlı binalardaki evlerden ve dükkânlardan çıkarılmaya çalışılan eşyalar, yardım ve tespit çadırlarında uzayan kuyruklar, yıkılmış kamu binaları yerine kurulan çadırlar ile az hasarlı kamu binalarında hizmet vermeye çalışan kamu görevlileri, geçici çadır ve konteyner dükkânlarda alışveriş yapanlar, yerleşim yerlerinin giriş ve çıkışlarında yol kenarına dökülen enkazlar, enkaz altında kalan araçların depolandığı araç mezarlıkları, enkaz ve eşya taşıma kamyonları, yıkım vinçleri, dozerler... Ortalık toz ve duman. Kısacası yaşama

tutunanlar, acı içinde umut arayanlar. Aile yakınlarını, komşularını, hemşerilerini ve müşterilerini bekleyenler. Acılı ve yorgun depremzedelerin yaşamsal mücadelesi.

Ayrıcalıklı coğrafyanın, kültürel ve demografik çeşitliliğin harmanlandığı yerleşmelerin ruhu kaybolmuş. Yıkılan yapılar küçük ve büyük mekânsal boşlukları, yıkılan umutlar ise zihinsel boşlukları yaratmış. Kısacası, bölgede dün ve bugün arasında dondurulmuş zaman diliminde enkaz altındaki yakınları için umutlu bekleyişlerin yerini acı ve çaresizlik almış.”¹

Kaybolan yalnızca yerleşimlerin ruhu değildir, toplumun hafızası da bir anda sıfırlanmıştır. Yaşanan toplumsal travma, geçmişle gelecek arasındaki bağı belli bir süre dondurmuştur. Gelen ve gidenlerin coğrafyasında umutlu bekleyiş “toprak çeker, gelmeye çalışırlar” söylemiyle dillendirilmektedir. Yaşananlara ve zorluklara rağmen bölge insanında umut bulunmaktadır. Suyla gelen kültürlerin bereketli ve birikimli coğrafyasında binlerce yıldır kurulan ve yıkılan katmanlaşmış uygarlıkların izleri ise

umudun en önemli göstergesidir. Deprem sonrası arama kurtarma çalışmalarında ve yardımlaşmada özellikle sivil hareketin başarı öyküleri hayli fazladır. Bu deneyimlerden dersler çıkarılmalıdır. Etkin güç oluşturma için bireysel ve kurumsal sivil inisiyatifin başarı öyküleri ortak hareket planıyla hayata geçirilmelidir.

Tarihi Kentler Birliği ve ÇEKÜL Vakfının, doğal ve kültürel mirasın korunması konusundaki deneyimi, bu kez “yeniden yapılanma” sürecinde kullanılmalıdır. Yerel, ulusal ve uluslararası dinamikleri ortak şekilde harekete geçirecek bazı çağrılar yapılmalı, eylem planı hazırlanmalı, ortak programlar açıklanmalı ve deprem bölgesinde buluşmalar düzenlenmelidir.

“Mirasla Birlikte Yapılanma Yılı” ilan edilmeli

Kültürel ve doğal miras değerlerimizin korunması ve yaşatılması için Tarihi Kentler Birliği ile ÇEKÜL Vakfının farklı zamanlarda ve ölçeklerde geliştirdiği kavramlar, söylemler ve öncelikli hedefleri içeren kısa, orta ve uzun vadeli eylem çeşitliliği miras deneyimi konusunda önemli bir

birikim sağlamıştır. Geçmişten günümüze ulaşan ve hâlâ keşfedilmeye devam edilen miras zenginliği ve çeşitliliği, yaşadığımız coğrafyanın on binlerce yıllık birikiminin ürünleridir. Somut ve somut olmayan kültürel miras değerlerimizin her birinin tarihsel önemi ve korunma önceliği, yeri doldurulamaz mirasın “iyi yönetimi” konusunun sürekli gündemde tutulmasını zorunlu kılmaktadır. Kuruluşunun 20’nci yılında, Tarihi Kentler Birliğinin miras yönetimi konusunda uzun yıllardır ortaya koyduğu çabanın, elde ettiği deneyimin yaygınlaştırılması ve yeni açılımların yaratılması amacıyla iki önemli çalışma yapılmıştır.

Birincisi, Fırat 2023 Vizyon ve Eylem Planı. Bu plan sular coğrafyasında depremden etkilenen illeri de kapsamaktadır. Fırat 2023 çalışmasının amacı Cumhuriyetimizin kuruluşunun 100’üncü yılında yeni hedefleri belirlemek, 2023 yılına kadar öncelikli olarak yapılması gerekenleri ve gelecek yüzyıl için yeni hedefleri belirleyen bir çerçeve sunmaktadır.² İkincisi, TKB’nin yeni yol haritası hazırlandı. Yol haritasının temel teması ise “değişim için tasarım” olarak belirlendi.³ TKB, miras yönetiminde yeni nesil beklentileri ve yeni nesil gelişmeleri de dikkate alan bir yaklaşımı Cumhuriyetimizin ikinci yüzyılında gündeme alacaktı. Ancak deprem, gündemi değiştirdi.

Bölgenin yapılanması ve kalkınması için yeni bir vizyona ve birlikte çalışma kültürüne gereksinim olacaktır. Bölgenin geleceğinin yeniden tasarlanması sürecinde her iki çalışmadan alınacak mesajlar bulunmaktadır.

“Sorun ortak ise çözümüne de herkes ortak olmalı” temel ilkesi dikkate alınarak, başarı öyküleri olan sivil örgütlerle birlikte çalışılacak süreçler ve sistemler tasarlanmalıdır. TKB çatısı altında örgütlenen tüm belediyelerin deprem bölgesinde yaşanan sorunların çözümüne ortak olmaları, kendi deneyimlerini aktarmaları açısından önemlidir.

Hiç kuşkusuz 3,6 milyon kişinin göç ettiği ve 2,6 milyon kişinin ise geçici yerleşimlerde yaşadığı bölgede temel öncelik; geçici ve kalıcı

yerleşimlerin yapılması, ekonominin canlandırılması ve ilerleyen süreçte, geri göçlerin sağlanması olmalıdır. Merkezî yönetim tarafından bölgenin yeniden yapılanmasında “afet ve köy konutları” yapımı için çok hızlı kararlar alınmış ve konutların yapımına başlanmıştır. Ardından ise yıkılan yerleşim alanlarının ayağa kaldırılması aşamasına geçilecektir.

Tarihi mirasın ayağa kaldırılması sürecine ilişkin ise merkezî yönetim tarafından henüz bir kapsamlı program açıklanmamıştır. Yalnızca Antakya ve Adıyaman Merkez'deki sit alanlarını kapsayan “riskli alan” ilanları yapılmıştır.

Bu süreçte TKB'ye büyük görev düşmektedir. Miras alanlarının yapılandırılması için “bir kez” değil, “birkaç kez” düşünülmelidir. Başta Hatay, Adıyaman, Kahramanmaraş ve Malatya olmak üzere depremde en çok etkilenen yerleşmelerin yapılandırılması süreci, mutlaka miras yapılarının ayağa kaldırılmasıyla birlikte yürütülmelidir çünkü yerleşmelerin ruhunu yaratmak için miras yapıları itici ve öncelikli güç olacaktır. Ayrıca kentsel ve kırsal yerleşimlerin ayağa kaldırılması bütüncül

bir yaklaşımla gerçekleştirilmelidir. Ayağa kaldırılması gerekenler yalnızca yapılar değil, aynı zamanda toplumların, mekânların kimliği ve karakteri, kısacası ruhu olmalıdır. 2023 yılı, TKB tarafından bir çağrıyla “Mirasla Birlikte Yapılanma Yılı” ilan edilmeli ve bir gündem hazırlanmalıdır. Uluslararası ve ulusal deneyimler doğrultusunda oluşturulacak gündem; senaryo geliştirme, yönetim ve ortak hareket mekanizmaları, fon oluşturma ve uygulama araçları üzerine hazırlıkları içermelidir. Hedef ise “en iyi örnek uygulamalar” yapmak ve yaygınlaştırılabilir modeller geliştirmek olmalıdır.

TKB buluşmaları ve etkinlikleri, başta depremde etkilenen dört kent olmak üzere deprem bölgesi kentlerinde düzenlenmelidir. Uluslararası ölçekte tematik etkinlikler tasarlanmalı ve iyi deneyimlerden yararlanılmalıdır.

Sonra “eylem planı” açıklanmalı

Miras alanlarının ve yapılarının ayağa kaldırılması sürecinin pahalı, karmaşık, duyarlı ve zaman alıcı olması nedeniyle, bu çalışmaların diğer yerleşmeler ile aynı

Depremden etkilenen kentlerde, özellikle **genç nüfusun** köylere çekilmesi için “kırsal girişimcilik” hareketi başlatılmalıdır.

yaklaşımla ve zaman dilimi içinde olmayacağı açıktır. Ancak yerleşmelerin kalbini oluşturan geleneksel çarşılar, tarihi mahalleler ve sokaklar, anıtsal ve sivil mimari miras yapılarının kent yaşamına verdiği aidiyet duygusu, kültürel kimlik gibi değerler mirasla birlikte yapılandırmayı zorunlu ve öncelikli kılmaktadır.

Bu nedenle eylem planları, işbirliğini dikkate alan katılımcı ve kapsayıcı ortamlarda bütüncül hazırlanmalıdır. Tarihi Kentler Birliği, misyonu ve vizyonu gereği depremden etkilenen özellikle dört kentin miras yönetimine ilişkin eylem planlarını yerel yönetimler ve yerel örgütlerle birlikte geliştirmeli ve hazırladığı planı merkezi yönetimle paylaşmalıdır. Eylem planı somut ve yaşayan miras konularını kapsamalıdır:

1. Ortak Sorun ve Ortak Hareket
2. Kültürel Etki Değerlendirilmesi
3. Miras Yapı Enkaz Alanlarının Güvenliği ve Yeniden Yapımı
4. Nitelikli İş Gücü Eğitimi ve Atölyelerin Kurulması
5. Çarşıları Canlandırma

Eylem planı; UNDP (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı), Dünya Bankası, Avrupa Birliği ve diğer kültürel fonların çağrılarına uyumlu şekilde hazırlanmalıdır. Tarihi Kentler Birliği; uluslararası çağrıların üye belediyelere anlatılması, üyelerle ekip kurulması ve ilgili kadrolara eğitim verilmesi gibi konularda da öncülük etmelidir. Örneğin; UNDP “Deprem Sonrası Sürdürülebilir Kalkınma İçin Kültürel Mirasın Restorasyonu” başlığı altında ve “Kritik Altyapının Restorasyonu ve Kültürel Mirasın Korunması” alt başlığı ile bir fon çağrısı yapmıştır. Çağrının amacı Türkiye'nin kültürel mirasını, hasar görmüş ve tehlike altındaki arkeolojik alanların acil durum koruması ve restorasyonu ile desteklemektir. Çağrıda; etki değerlendirmesi yapmak, hasar dokümantasyonu oluşturmak ve yıkılan kültürel varlıklar üzerinde önleyici ve koruyucu tedbirler almak, kurtarma veya önleyici faaliyetler uygulamak üzere miras alanlarına erişmek için yerel kurtarma

ekiplerinin kapasitesini artırmak, müzeler için kurtarma planlamasının yanı sıra arkeolojik alanlar ve kültürel varlıklar için koruma ve restorasyon planlamasını desteklemek gibi konular vardır.⁴ Eylem planı hazırlığında UNESCO, Sendai Eylem Çerçevesi (2015-2030) stratejisi ve eylemlerinden de yararlanılmalıdır. UNESCO, Sendai Eylem Çerçevesi önümüzdeki on beş yıl boyunca uluslararası ve ulusal düzeyde Afet Riskinin Azaltılması (ARA) stratejilerini ve eylemlerini belirlemiştir. Burada sunulan afet riskini anlamak, afet riski yönetiminin güçlendirilmesi ve afet riskinin azaltılmasına yatırım yapmak, afete hazırlığın artırılması gibi öncelikler dikkate alınmalıdır.⁵

Büyük resme bakılmalı

Seyhan, Ceyhan, Asi, Dicle ve Fırat gibi birbirleriyle etkileşimli havzalar sistematüğinde; yalnızca kentsel değil, kırsal yerleşimlerde de hasar çok yüksektir. Sular coğrafyasının bir havzalar sistemi olduğu yeniden keşfedilmeli, yeniden yapılandırma çalışmaları için büyük resme bakarak; bölgesel ve yerel kalkınmaya yönelik öncelikleri içeren bir sistem tasarlanmalıdır.

Yerleşimlerimizin kendi dinamikleri, yeniden yapılanma için yeterli olmamaktadır. Yaşadığımız afetler yerleşimlerimizi ve projeleri yeniden düşünme, farklı davranışları geliştirme gerekliliği mesajlarını vermektedir. Kentlerin yeniden yapılandırılması için bölgesel dinamiklerin harekete geçirilmesi zorunludur. Bu nedenle, aynı coğrafyayı paylaşan birbirine yakın kentler arasında mutlaka ittifaklar kurulmalıdır.

İklim değişikliği, salgın, gıda, göçler gibi küresel krizler yeni dönemin önemli belirleyici kriterlerini oluşturacaktır. Büyük resme bakarak TKB tarafından "paylaşan kentler programı" başlatılmalıdır. Bölge-havza-kent-kır ilişkisi sistematüğünde, kentlerin vizyonu ve kalkınma stratejileri belirlenmelidir. Bunun için yeni doğal ve ekonomik eşikleri dikkate alan bir bölge

planlama anlayışı ile yerleşimlerin geleceği tartışmalıdır. Paylaşan Kentler Programının stratejileri belirlenirken, idari sınırlar yerine ekonomik ya da doğal eşikler ile toplumsal etki alanlarının ağırlıklı olduğu bir bölge ve alt bölge tanımı yapılmalıdır. Ulusal, bölgesel, kentsel ve kırsal düzeyde belirlenecek stratejilerle kamusal kaynakların öncelik ve kullanımına ilişkin yeni yerleşim sistemi kurulmalı, bölgeler arası dengesizlikler ortadan kaldırılmalıdır. Bölge kentleri yeniden kurgulanmalı, yarışmamalı; bugünün değerleri ile yarının stratejilerini paylaşarak büyümelidir. "Paylaşan kentler" temel söylemi ile kentler arasında tematik koridorlar ve altın üçgen stratejileri geliştirilmelidir.

Köyler yeniden keşfedilmeli

Sular coğrafyasının ova, havza ve dağlardan oluşan; bereketli, katmanlaşmış kültürlerin birikimi ve nesilden nesile geçen becerileri kırsalın en önemli değerleridir. Yıllar içinde köyler boşalmış, tarımsal üretim azalmıştır. Köylerde gençlerin olmaması ise kırsal kalkınma için en büyük engeldir. Doğanın verdiği mesaj iyi okunmalıdır. Depremden ağır hasar gören merkez ilçe yerleşimlerinin yeniden yapılandırılma senaryoları geliştirilirken, kırsalın

çekim gücünü tetikleyecek öncelikli stratejiler belirlenmelidir. Gelişen ulaşım, bilişim teknolojileri, yeni nesil trendler ile iklim değişikliği, gıda güvenliği, salgın gibi küresel krizler kırsalın yeniden keşfedilmesini gündeme getirmektedir.

Depremden etkilenen kentlerde, özellikle genç nüfusun köylere çekilmesi için “kırsal girişimcilik” hareketi başlatılmalıdır. Köy konutları yapımı yıkılan konutlar kadar değil, kırsal kalkınma potansiyeli de dikkate alınarak daha fazla yapılmalıdır. Mera ve bağlık alanlar yapılaşmaya açılmamalı, kırsal alanlardaki boş konutlar değerlendirilmelidir. Günümüzde, hızla gelişen akıllı köyler hareketiyle başlayan akıllı tarım, e-ticaret, dijital altyapı, ağ oluşturma, yeşil üretim gibi konularda genç girişimcilere fırsat sağlanmalıdır.

Afet kültürü geliştirilmeli

Yaşadığımız afetlerin üzerinden belli bir zaman geçtikten sonra, yaşananların hafızalardan silindiğine pek çok kez tanık

olduk. Ancak son yıllarda doğal afetlerin sık sık tekrarlanması, bölge bazında büyük can ve mal kayıplarının yaşanması, bu olgunun hafızalarda tutulmasını zorunlu kılmaktadır. Yaşanan afetler ile olası afetler düşünüldüğünde bir afet kültürü geliştirilmesi yönünde çabalar başlatılmalıdır. Yaşadığımız coğrafyanın büyük bir bölümünün deprem kuşağında olması, iklim değişikliği nedeniyle ortaya çıkan sel, yangın, hortum gibi afet risk çeşitliliği de dikkate alındığında afete duyarlılık önemli bir konu olacaktır:

Afet öncesi dirençli yerleşmeler yaratılması, savunmasız mirasın afetlere dayanıklı hâle getirilmesi ile afet sonrası kültürel miras enkazlarının korunması ve yeniden yapılandırılması gibi konularda toplumun duyarlı olmasını sağlayacak, afet kültürünü geliştirici farkındalık programları tasarlanmalıdır. UNESCO'nun, doğal tehlikelere karşı toplumların direncini artırma ve afet riskini azaltmaya yönelik bilgi paylaşımı çalışmaları incelenmeli ve çağrılar yapılmalı, bilinçlendirme

programları başlatılmalıdır. Miras konusunda önemli bir sivil hareket gücü olan TKB, deprem sonrası kurtarma ve kültürel mirasın korunması ve yapılandırılması konusunda eğitilmiş uzmanlardan platformlar oluşturmalı ve ekosistem ağları kurulmasına öncülük etmelidir. Ulusal ve uluslararası işbirliği çağruları ile kentsel ve kırsal sit, sivil mimarlık örnekleri ve anıtsal eserleri içeren “kültürel miras etki değerlendirilmesi” raporları hazırlanmalıdır. Raporlar somut ve somut olmayan kültürel mirasın yeniden yaşatılması için eylem programı önerilerini içermelidir. Tüm programlar ise afet kültürünün geliştirilmesi için sistematik bir şekilde kurgulanmalıdır.

Başta Antakya olmak üzere diğer illerimizdeki yıkılan veya hasarlı miras yapılarının enkazlarının kaldırılması ve yapılanma süreci uzman ekiplerle yürütülmek zorundadır. Kültürel mirasın yalnızca afetlerden değil, aynı zamanda yanlış restorasyon uygulamalarından da zarar gördüğü bilinmektedir. Deneyimler, miras varlıklarının özel gereksinimleri konusunda farkındalık ve duyarlılık olmadan kurtarma ve restorasyon operasyonlarının afet olayının kendisinden daha büyük hasara yol açabileceğini göstermiştir.

Afet sonrası yıkılan veya hasar görmüş miras yapılarının molozlarının kaldırılmasında, proje geliştirme konularındaki acelecilik olmamalıdır. Bu süreçte uzmanların görüşleri alınmalı ve yerel bilgi ve deneyimlerden yararlanılmalıdır.

Miras alanlarının, anıtsal ve sivil mimarlık örneği yapıların yeniden inşası sürecinde; tasarım, malzeme, yapı teknolojisi ve geleneksel işçiliği koruma konuları “kültürel süreklilik” açısından da önemlidir. Özellikle zanaatkarların belirlenmesi, gençleri teşvik edilmesi ve eğitilmesi için özel düzenlemelerin yanı sıra; geleneksel inşaat malzemelerinin temini ve üretimi için stratejiler geliştirilmelidir.

Yerel paydaşların karar alma, proje geliştirme ve uygulama süreçlerine katılımın sağlanması afet

kültürünün geliştirilmesi açısından da önemli olacaktır. Antakya, Adıyaman ve Malatya'daki tarihi çarşıların bulunduğu kentsel sit alanlarının, kültürel mirasın ayağa kaldırılması ve ekonominin canlandırılması için yeni modeller ve programlar geliştirilmelidir. Tarihi Kentler Birliğine üye belediyelerin bu konulardaki başarılarından dersler alınmalıdır. Deneyim transferi programları başlatılmalıdır.

Sonuç olarak Tarihi Kentler Birliği, bölgenin yeniden yapılanma sürecinde aktif rol almalıdır. TKB'nin stratejik rolü, “mirasla birlikte kalkınmak” söylemine yeni kavramları, yaklaşımları, senaryoları dâhil etmek olmalıdır. Hazırlanacak “eylem planında” ekonomik, toplumsal ve yapısal bileşenlere odaklanılmalı, örnek uygulama programlarının geliştirilmesine olanak sağlanmalıdır.

Bu çerçevede, 2023 yılı “Mirasla Birlikte Yapılanma Yılı” ilan edilmeli, uluslararası büyük buluşmalar organize edilmeli, eylem planı için ulusal ve uluslararası deneyimler ve öneriler aktarılmalıdır. Ardından ise program çağruları yapılmalıdır.

Kaynakça

1. Sular Coğrafyası Deprem Raporu-Etkiler, Stratejiler, Öneriler, Kentsel Strateji, Ali Faruk Göksu, 1 Mayıs 2023
2. Fırat 2023: Vizyon ve Eylem Planı, TKB, ÇEKÜL Vakfı işbirliği ile Kentsel Strateji tarafından hazırlanmıştır. Aralık 2019
3. TKB Yol Haritası, TKB, ÇEKÜL Vakfı işbirliği ile Kentsel Strateji tarafından hazırlanmıştır. Mart 2020
4. Recovery and Reconstruction after the 2023 Earthquakes in Türkiye UNDP offer and proposed projects, UNDP
5. Reducing Disasters Risks at World Heritage Properties, <https://whc.unesco.org/en/disaster-risk-reduction/>

ONARICI BİR ARAÇ OLARAK KÜLTÜR

Alp Arısoy

Urban.koop Kent Çalışmaları Kooperatifi Ortağı, Mimar

Deprem öncesinde Antakya'da vakit geçirmekten en çok keyif aldığım ve kişisel olarak belleğimde Antakya'ya dair en çok yer eden mekânların başında İstiklal Caddesi ile Çarşı arasındaki küçük bir meydancık gelmekteydi. Kemalpaşa Caddesi ile İstiklal Caddesinin köşesindeki bu küçük alan aslında bilinçli olarak tasarlanmış bir meydandan ziyade, yaya yollarının genişlediği, imar planında tanımsız kalmış ve sonradan işlevlenmiş bir boşluk gibidir. Etrafında dükkânlar, ortasında birkaç büyük ağacın gölgesi ile bu meydancık Antakya'nın en hareketli akslarından birinde ufak bir dinlenme durağı yaratmaktaydı. Çarşıya gelip gidenlerin, dükkânlardan çıkanların, otobüs bekleyenlerin ağaçların gölgesinde dinlendiği bu alan, özellikle yaz akşamları görülmeye değer capcanlı bir meydancığa dönüşürdü.

Fotoğraflar: Antakya, 2012

RMAK
YNICISI

etil
YIM

NEFIS
ACI

Anadolu'da geçmişten bu yana, kentlerin nadiren büyük imar faaliyetleri olarak inşa edildiğini görüyoruz. Yaşadığımız **kent mekânları** çoğunlukla, çağlar içinde insan etkileşiminin ürünü olarak kendi kendini **organik yolla** var etti.

Yaz akşamları, Antakya'nın o meşhur sıcak saatleri yerini kısmen biraz serinliğe bırakınca alanı çeşit çeşit sokak satıcıları doldururdu; dondurmacı, pamuk helvacı, karpuzcu, mısırcı, kuruyemişçi... Bütün banklar farklı yaşlarda insanlarla dolup taşar; alanın müdavimi gençler ağaç altında yere oturup canlı müzik yapar, şarkı söylerdi. Çekirdek çitleyen ailelerin arasında oyun oynayan çocuklar, sokak müzisyenleri, her köşeden yükselen kahkaha sesleriyle meydancık küçük bir panayır alanını andırırdı.

Bu meydancığı nasıl canlandırabiliriz?

Depremden sonra, yıkılan kentlerin nasıl yeniden inşa edilebileceği kamuoyu gündemini meşgul eden sorulardan biri hâline geldi: "Şehirler başka bir yere mi taşınmalı?", "Oldukları hâliyle mi korunmalı?", "Bir kent inşa etmek ne kadar sürer?", "İnşaatı kim yapmalı?", "Nasıl tasarlanmalı?" Bu sorularla karşılaştıkça aklıma ilk gelen, belleğimde yer etmiş o canlı meydancığın nasıl yeniden yapılandırılabilirliği oluyor.

Kent mekânları yeniden inşa edilebilir mi?

Bu mekânı "mekân" yapan neydi? İyi bir kentsel tasarım ya da özgün mimari öğeler değil, az önce andığım yaz akşamlarıydı. Sokak sanatçılarının müziği, oyun oynayan çocukların hafızasındaki anılar, insanların arasındaki konuşmalar projelendirilip inşa edilebilir mi? Kentler söz konusu olduğunda bir boşluğu mekân

kılan temel üç unsur; insan etkileşimi, yaşam pratiğinin devamlılığı ve kolektif bellekte sahip olduğu yerdir. Kent kültürünü de biçimlendiren bu unsurlar ne yazık ki bir mühendislik ve mimarlık projesi olarak yinelenebilir, tekrar edilerek üretilebilir olgular değildir.

Bu da bizi bir kentin ne olduğu, kent mekânının nasıl oluştuğu, kentlerin nasıl "inşa edildiği", nasıl korunduğunu tekrar hatırlamaya itiyor. Kent mekânı tek başına, sadece bir yapılar kümesi ve o yapılar arasındaki boşluklardan öte; sosyal, ekonomik ve kültürel bir bütündür. Deprem felaketi sonrası bu kentlerde sadece binalar değil, o binaların içinde barındırdığı yaşam, kent ekonomileri, istihdam imkânları, milyonlarca insanın etkileşim içinde bulunduğu bir sosyal yapı da çöktü. Kentin yeniden onarımı bu bakımdan tek başına mekânsal bir problemin ötesinde ele alınmalıdır.

Deprem sonrasında barınma hiç kuşkusuz, öncelikli ve kısa vadede akut olarak çözüm bulunması gereken bir

ihtiyaç. Bu bakımdan afet bölgelerinde geçici barınma yerleşimleri ve acil barınma çözümleri büyük önem arz ediyor. Geçici barınma öncelikli yerleşimlerde, iyi yaşam şartlarının uzun süreli olarak karşılanabilmesine olanak verecek çözümlerin geliştirilmesi, afet sonrası onarım sürecinin ilk basamağını oluşturacaktır. Öte yandan uzun vadede, kentlerin yeniden ihyasını tek başına bir barınma sorunun çözümüne indirgeyemeyiz. Bugün afet bölgesinden göç etmek zorunda kalan yüz binlerce insan için kenti kent yapan ekonomik, sosyal ve kültürel koşulların geri kazanılması gerekiyor. Yani, kent mekânını "mekân" yapan ve yukarıda altını çizdiğimiz koşulların oluşturulması şart.

Kentler, bir açıdan bakıldığında kendi kendilerini yaratır. Antakya'daki küçük boşluğu kent mekânı yapan şey mimari bir müdahale değil, yaşam alışkanlıkları, insan etkileşiminden doğan faaliyetler, kolektif bellek; bir bütün olarak kentin kültürel dinamikleriydi. Kentin ekonomisi, kültürel normları, kamusal etkinliği;

Müşterek mecraların sosyal ve mekânsal olarak sağlanması şu an elimizdeki, **toplulukların iyileşmesini** sağlayacak en önemli araçların başında gelmektedir.

genel olarak canlılığı bu kültürel bütünün bir sonucu olarak görülebilir. Bu anlamda yapıları projelendirebiliriz ancak yapılar bütünü "kentleştiren" asıl şey toplu insan faaliyetleridir.

Anadolu'da kent ve insan ilişkisi

Anadolu'da geçmişten bu yana, aslında kentlerin nadiren büyük imar faaliyetleri olarak inşa edildiğini görüyoruz. Yaşadığımız kent mekânları çoğunlukla kendi kendini, çağlar içinde insan etkileşiminin ürünü olarak organik yolla var etti.

Deprem sonrasında "kentleri nasıl yeniden yapılandırabiliriz" sorusuna bu açıdan bakıldığında öncelikli hedefin yapısal ihya değil, kent mekânını oluşturacak toplulukların onarımı olduğu görülüyor. İyileşme sürecinin ilk basamağında kenti ekonomik, sosyal ve nihayetinde mekânsal olarak var edecek toplulukların ve sosyal ağların "yeniden inşası" gelmektedir. Tam da bu yüzden, bir bütün olarak kültür; onarıcı bir araç olarak depremde yıkıma uğrayan toplulukların "iyileşme" sürecini sağlayacak bir yaklaşım sunabilir. Kentsel etkinliğin, hayat pratiklerinin ve yaşamın tesisine bu kapsamda farklı katmanlarda yaklaşabiliriz.

Önceliklerin belirlenmesi

Kent, her şeyden önce ekonomik açıdan bir pazar yeridir. Bu doğrultuda kent ekonomilerinin, istihdam olanaklarının ve üretimin geri kazanılması öncelikli hedef olacaktır. Gaziantep, Kahramanmaraş, İskenderun gibi kentlerde sanayi üretimine imkân veren alt yapının geri tesisi, ticaret ve servis ekonomisi gibi, nüfus yoğunluğuna doğrudan bağlı sektörlerin gelişmesi için destek verilmesi önemli adımlar arasındadır. Ekonomik faaliyetin devamlılığı, üretim ve yeniden üretim mekanizmalarının yeniden kurulması bu açıdan, iyileşmenin ön koşulu olarak değerlendirilebilir.

Bunun da ötesinde, kültürü var eden sivil ekonominin yeniden kurulması öncelikli bir hedef olacaktır. Bu yüzden bölgedeki formal ve informal kurumların yeniden onarılmasının, tek başına mekânların yapılandırılmasından daha önemli olduğunu söyleyebiliriz. "Komşuluk" bile mikro ölçekte bir kurumdur. Komşuluk biriminden mahallelere, formal sivil toplum yapılarından belediye gibi resmi kurumlara kadar, kentin sivil ekonomisi kurumların ördüğü bir sosyal ağıdır. Aslında afet karşısında bile yerel sivil ağların dayanışmasının, merkezi kurumlardan daha verimli, hızlı ve etkili işlediğine

tanıklık ettik. Tam da bu yüzden kentleri yeniden yapılandırırken öncelikle bu sivil toplum köprülerinin yeniden inşa edilmesi gerekmektedir. Kent, sosyal açıdan etkileşim alanıdır. Akut barınma ihtiyacına imkân sağlayan bir yerleşim kurmak ile kent kurmak arasındaki temel fark, sosyal etkileşime ne denli fırsat sunabildiğimizle ilişkilidir. Kentin sosyal örgütlenmesini onaracak kullanım alanlarının, kamusal mekânların, donatıların yeniden tesisi bu bakımdan büyük önem arz eder. Yaşam kültürünün kendisi, birtakım faaliyetleri ortaklaşa yapmayı içeriyor. Donatıların tesisi sadece kamusal mekânları yeniden yapmak değil; karşılaşma, etkileşime geçme, ortaklaşma fırsatlarının yeniden yaratılmasını gerektirmektedir. Nasıl ki sivil ekonominin canlandırılması kurumlar arası etkileşimin sağlanmasına dayanıyorsa, bireyler arasındaki etkileşimin sağlanması da müşterek arayüzlerin tesisine dayanır. Bu müşterek mecraların sosyal ve mekânsal olarak sağlanması şu an elimizdeki, toplulukların iyileşmesini sağlayacak en önemli araçların başında gelmektedir. Burada iyileşmeyi hem bireysel hem de toplumsal bir olgu olarak düşünebiliriz. Bireysel ve toplumsal olarak iyileştirilmesi gereken bir travma ile mücadele ederken, kolektif gücün elimizdeki son kaynak olduğunu görmekteyiz.

Kent, ayrıca bir hafıza mekânıdır. Özellikle deprem felaketini yaşayan kadim coğrafyadaki Antakya, Gaziantep gibi şehirler, insanlık tarihinin somut ve somut olmayan katmanlarını taşıyan yerleşimlerdir. Bu şehirlerdeki miras katmanlarını, tarihi dokuları sadece yapısal olarak onarmak değil, kültürel varlığının devamlılığını sağlayan yaşamı da zamanla geri kazanmamız gerekecek. Söz konusu tarihi dokularda yukarıda ele alınan ekonomik, sosyal ve kültürel koşulların sağlanması restorasyon çalışmaları kadar öncelikli. Bu kentlerde yeni kurulacak yerleşimlerin, geleneksel merkezlerinden uzaklaştırılmaması özellikle bu bakımdan önem arz etmektedir çünkü bu merkezler sadece mimari eserler değil, kolektif hafızanın mekânlarıdır. Antakya'daki o

canlı meydancığın mekân yapan unsurun ortak yaşanmışlıklar olması gibi; Antakya Çarşısını çarşı, mahallelerini mahalle yapan güç mekânda değil, kolektif hafızada yaşıyor.

Mimari restorasyonda, restorasyon sonrası yapıların yeniden işlevlendirilmesi hep tartışıla gelmiş bir sorundur. Bu açıdan mimari ölçekte "binaların içindeki yaşamı korumanın, yapıyı korumaktan daha öncelikli bir sorun olduğu", yıllar içinde korumacıların yineleye geldiği derslerden biri olmuştur. Benzer bir ilişkiyi kentsel ölçek için de rahatlıkla söyleyebiliriz. Kent mekânının yaşamını temsil eden kültürel ilişkiler bütünü yeniden inşası bu bakımdan kentsel iyileşmenin bir ön koşulu olabilir.

En nihayetinde mekânsal olarak ise yaşanan felaket, bize planlı ve bilimsel gerçekler ışığında şehir yapmanın önemini bir kez daha hatırlatmış olmalı. Önümüzdeki yıllarda ne yazık ki bazılarını neredeyse sıfırdan inşa edeceğimiz bu şehirlerde; sağlıklı yaşam mekânı yaratmanın gayrimenkul değer yaratmaktan daha önemli olduğu, yapılarınsa öncelikle finansal yatırım araçları değil, insanlar için barınma mekânı olduğunun unutulmaması gerekmektedir. Sağlam kentler kurmamızın önündeki engel ülkemizde yeterli mühendislik, mimarlık, planlama bilgisi ya da ekonomik ve teknik kapasiteye sahip olmamamız değil, yukarıdaki temel ayrımı yapmıyor olmamız.

İDA MADRA JEOPARKI

Prof. Dr. Recep Efe

İda Madra Jeoparkı Koordinatörü, UNESCO Türkiye Milli Komisyonu, Jeolojik Miras ve Jeopark İzleme Grubu Üyesi

Furkan İnan

İda Madra Jeoparkı; Geomiras, Geoturizm, CBS ve Eğitim Uzmanı

21'inci yüzyılın yeni yaklaşımı olan jeoparklar; estetik, nadir, eğitim ve bilimsel değerleri bakımından üstün nitelikli yer mirası öğelerinin bulunduğu, sürdürülebilir bir yönetime ve yerel kalkınma programına sahip, sınırları belirli koruma alanlarıdır. Jeoparklar, yer yuvarının oluşumunu, evrimini, geçmişte ve günümüzde etkili şekillendirici süreçleri anlayabilmemiz için doğal bir laboratuvar ve kaynak vazifesi gören sahalardır.

Ayvalık Antik Taş Ocağı

İda Madra Jeoparkı, toplumun tüm kesimlerini yerküremiz hakkında bilgilendirmeyi ve **jeoturizm** vasıtasıyla **yerel halkın** sosyo-ekonomik koşullarında ölçülebilir iyileşme sağlama amacını taşımaktadır.

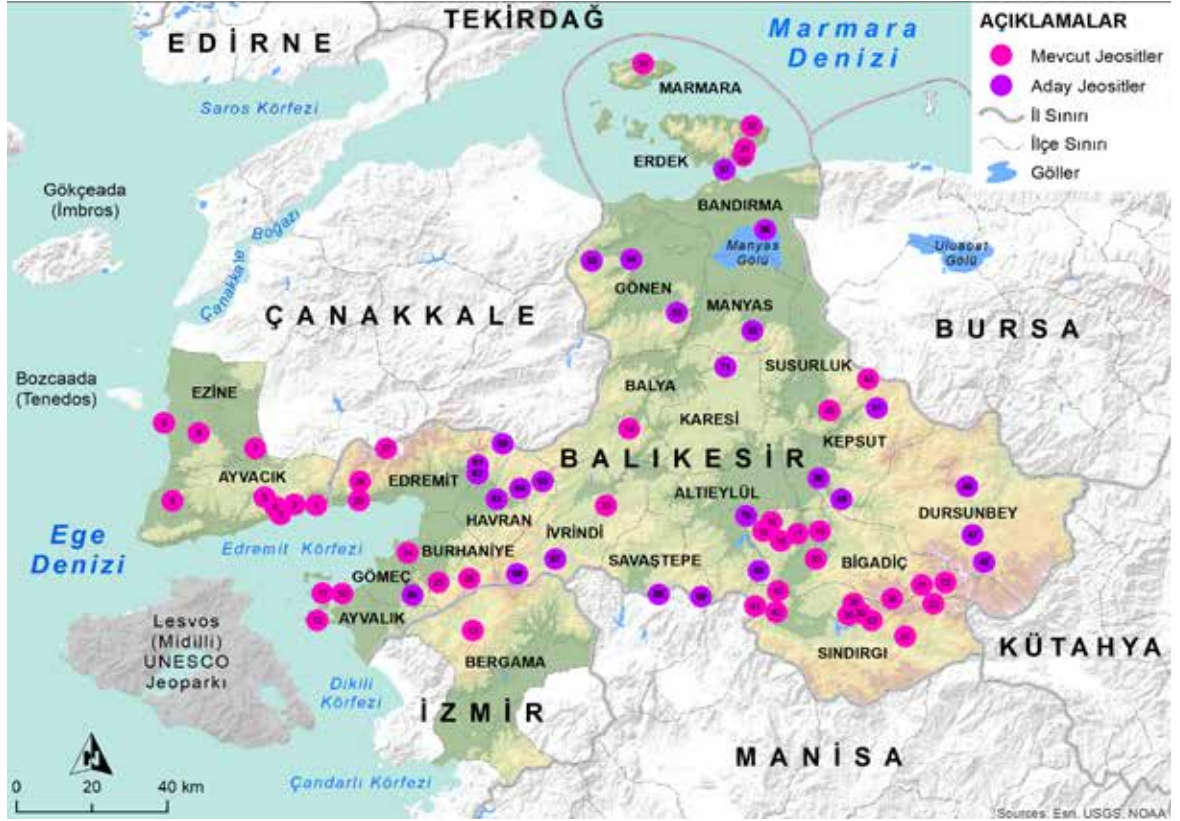
Anadolu Yarımadasının kuzeybatısında yer alan İda Madra Jeoparkı; Balıkesir ilinin tamamını, Çanakkale'nin Ayvacık ve Ezine ilçeleri ile İzmir'in Bergama ilçesini kapsar. Jeopark sahası hem Marmara hem de Ege Denizine kıyısı olan özel bir konuma sahiptir.

İda Madra Jeoparkı eşsiz özellikte jeolojik, jeomorfolojik, doğal, arkeolojik, tarihi ve kültürel kaynak değerlerini beraberinde taşır. Bünyesinde barındırdığı 11 odak noktası ve 71 jeositi ile İda Madra Jeoparkı, kırsal alanlarda yitirilen özgünlüğü ve bozulan ekonomik koşulları tersine çevirebilecek bir düşüncenin ürünüdür. Sahadaki jeolojik, jeomorfolojik, doğal ve kültürel değerler hakkında farkındalık oluşturup turizmi geliştirerek kırsal alanların daha fazla talep görmesini hedeflemektedir.

Bölgenin kalkınmasına tam destek

2020 yılında kurulan İda Madra Jeoparkı; bölgesel eşitsizlikleri ortadan kaldıracak, doğal ve sosyo-kültürel özellikler ile tarihsel mirasın korunarak, gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlayacak önemli bir girişimdir. "Sürdürülebilir kalkınma"nın en önemli argümanı olduğu bu başlangıç sayesinde, kırsal yaşam hem daha sürdürülebilir hem de daha cazip hâle gelmiş olacaktır. İda Madra Jeoparkının 3 temel hedefi vardır. Bunlar koruma, eğitim ve turizm başlıklarında toplanmıştır. Her jeopark gibi İda Madra Jeoparkı da bulunduğu sahanın doğal, kültürel ve jeolojik mirasını etkin biçimde korumayı ve bu amaçla eğitim faaliyetlerini

artırmayı, doğal oluşumları turizme açmayı ve bu sayede yerel halka daha fazla maddi imkân sağlamayı hedeflemektedir. İda Madra Jeoparkı, toplumun tüm kesimlerini yer küremiz hakkında bilgilendirmeyi ve jeoturizm vasıtasıyla yerel halkın sosyo-ekonomik koşullarında ölçülebilir iyileşme sağlama amacını taşımaktadır. İda Madra Jeoparkında 20 jeositin alt yapı çalışmaları Balıkesir Büyükşehir Belediyesi ve İda Madra Jeopark Belediyeler Birliği işbirliğiyle tamamlanarak ziyarete açılmıştır. Jeositlerde çevre düzenlemesi, yer, yön ve bilgilendirme levhaları, yürüyüş yolları bulunmaktadır. Bilgilendirme levhalarında sahanın jeolojik, jeomorfolojik, doğal ve kültürel özellikleri ayrıntılı olarak hem Türkçe hem İngilizce olarak yer almaktadır. Çevre düzenlemeleri ve tabelalar, dünyadaki örneklerine uygun olarak ve

uluslararası standartlara göre yapılmıştır. Bu çalışmalarda her jeositin özellikleri dikkate alınmış ve çevreyle uyumluluk ön planda tutulmuştur. Ziyarete açılan sahalar her yaşta ziyaretçiye uygun hâle getirilmiştir. Jeositler ilköğretim, lise ve üniversite öğrencilerinin eğitimi için kullanılmaktadır. Eğitimler hem okulda ve hem de sahada yapılmaktadır. Ayrıca sahadaki yerel halkın eğitimi de dikkate alınmıştır. Jeositlerle ilgili çeşitli çalışmalar sürekli şekilde devam etmektedir. Jeopark alanında jeolojik, jeomorfolojik, kültürel ve doğal özelliklere sahip 71 adet jeosit bulunmaktadır.

Hisaralan Traverten Bacaları ve Terasları

Hisaralan; jeotermal kaynakları kuzeybatı-güneydoğu yönünde uzanan Simav

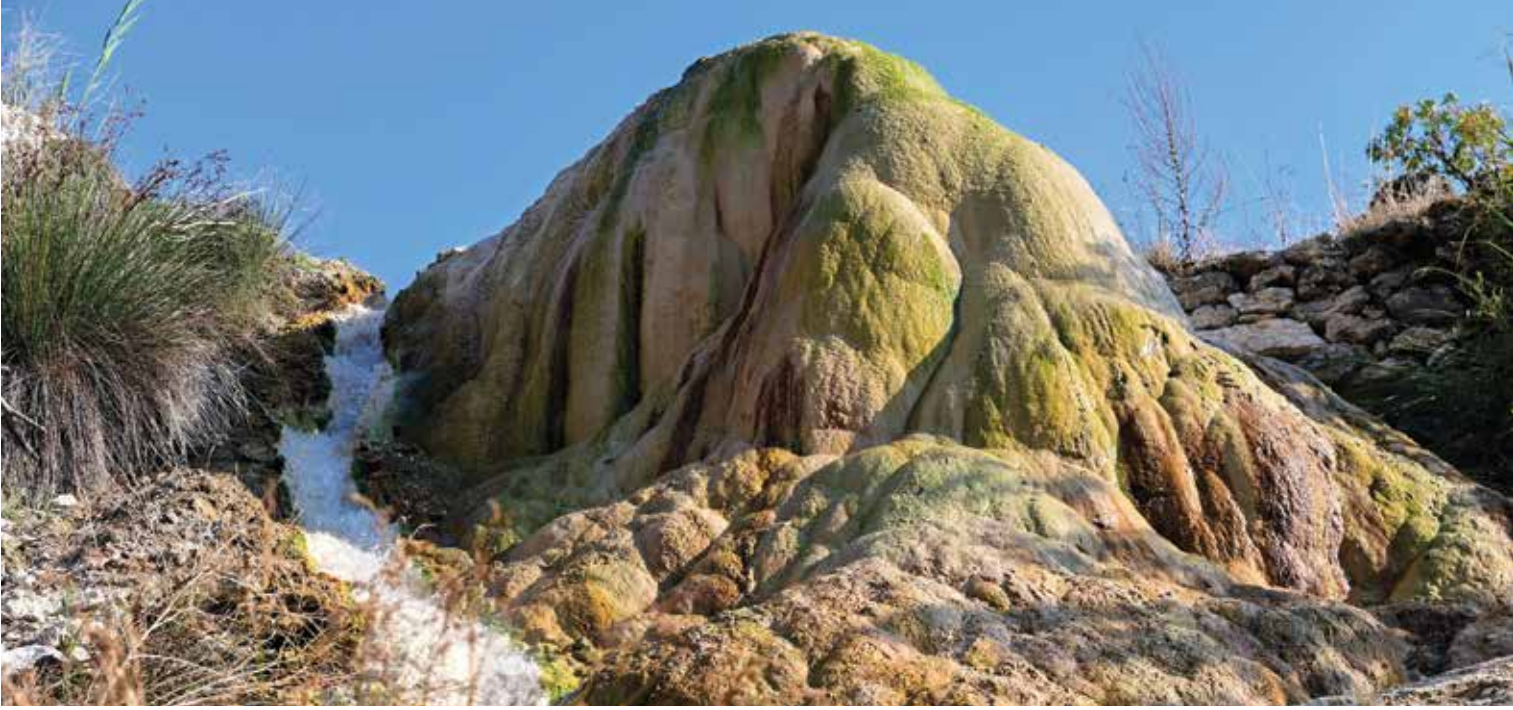
Grabeninde, Mesozoik Dönemine (günümüzden 250-66 milyon yıl önce) ait ofiyolitik birimleri kesen düşey faylara bağlı şekilde oluşmuştur. Kuzeydoğu-güneybatı doğrultulu Simav Graben Faylarını kesen, kuzeybatı-güneydoğu doğrultulu eğim atımlı faylar boyunca sıcak sular yüzeye çıkmaktadır.

Sıcak su kaynaklarının bulunduğu saha yaklaşık 5 kilometrekaredir. Bu alanda 120 sıcak su kaynağı bulunur. Çeşitli faktörlere bağlı olarak, kaynak sayıları zamanla değişmektedir. Kaynakların sıcaklığı 46 °C ile 98,5 °C arasında değişir. Sondaj noktasındaki sıcaklık ise 106 °C'dir. Sıcak suların toplam debileri 176 litre/saattir. Dünyanın ve Türkiye'nin birçok yerinde sıcak su kaynakları bulunmaktadır fakat bu sahayı hidrolojik, jeolojik ve jeomorfolojik olarak diğerlerinden ayıran özellikler vardır. Hisaralan sahasını özgün kılan, burada doğal olarak gelişen traverten bacalarıdır. Bu traverten

bacalarının örneği Türkiye'nin başka bir yerinde bulunmamaktadır. Bir kısmı aktif, bir kısmı sönmüş olan traverten bacaları şekil ve oluşum itibarıyla Atlantik Okyanusunun orta kısmının dibinde keşfedilen Karatüten (Black Smoker) bacalara benzemektedir. Sıcak suyun yatay çıktığı yerlerde çeşitli traverten şekilleri oluşmuştur. Yüksek basınç nedeniyle dikey su çıkışlarında ise koniler (baca) meydana gelmiştir. Bu traverten bacalarının bazıları hâlâ aktiftir. Sahadaki traverten bacalarının yüksekliği 5 metreyi bulur. Taban genişliği ise en çok 4,6 metredir. Konilerin tepe kısmında çapı 70 santimetreyi bulan oval veya lentiküler baca delikleri vardır.

Kleopatra Kıyı Jeomorfolojisi

Kleopatra Plajı, Ayvalık ilçesindedir. Sarımsaklı Yarımadasının güneybatı ucunda, Badavut Antik Taş Ocağı ile Tuz Gölünün güneyinde yer alır. Ege

kıyılarında, Würm Buzul Çağında (Akdeniz havzasını etkileyen son büyük buzul çağı, günümüzden yaklaşık 115 bin yıl ile 11 bin yıl kadar önce)-100 metreden fazla alçalan ve çekilen deniz, 15 bin yıl kadar önce hızla yükselmeye başlamış ve günümüzden 6 bin yıl kadar önce bugünkü seviyesine ulaşmıştır. Sahada yapılan çalışmalarda Erken Holosen (günümüzden yaklaşık 11 bin yıl önce) de deniz seviyesinin hızla yükseldiği, denizin Badavut Antik Taş Ocağının etrafını bir ada şeklinde çevirdiği ve bugünkü 10 metre izohipsine kadar yükseldiği ortaya konmuştur. Kleopatra Plajı ve Tuz Gölünün de oluşum süreci bu dönem ile başlatılabilir. Denizin hızla yükselerek bugünkü kıydan 2-3 kilometre içeriye sokulmasından sonra, Madra Çayı başta olmak üzere diğer küçük akarsuların getirdiği alüvyonlar, oluşan sığ denizde birikmeye başlamıştır. Madra Çayı ve diğer küçük akarsuların getirdiği alüvyonların niteliği ve miktarı çevrenin jeolojik yapısı, litolojisi, bitki örtüsü ve iklimle ilişkilidir.

Bu kıyılarda denizdeki genel akıntı yönü kuzeye doğru olduğu için Madra Çayı ve diğer akarsuların taşıdığı alüvyonların, son 6 bin yıldan bu yana Midilli-Ayvalık Boğazının doğu kenarını doldurmasıyla bugünkü görünüm ortaya çıkmıştır.

Badavut (Ayvalık) Antik Taş Ocağı

Badavut Antik Taş Ocağı, ülkemizde tarihi kent dokusunu ve yapılarını günümüze kadar taşıyabilmiş nadir yerleşimlerden biri olan Ayvalık ilçesindedir. Sarımsaklı Yarımadasının güneybatı ucunda, Tuz Gölünün güneyinde yer alır. Ayvalık ile yakın çevresinin geleneksel ve özel mimarisinin farklı dönemlerinde yapı malzemesi olarak kullanılan sarımsak taşının temini, Badavut Antik Taş Ocağından sağlanmıştır. Ayvalık'ta mesken ve işyerlerinin (zeytinyağı fabrikası, sabunhane gibi) yanı sıra, topluca kullanılan manastır, kilise, şapel, cami, okul ve resmî

Antik taş ocağı ve çevresinde **“ignimbirit”** türündeki kayalar hâkimdir.

binalar gibi yapılardaki görülmeye değer estetik güzelliğin kaynağı, yörenin tarihsel ve en belirgin yapı malzemesi ögesi olan sarımsak taşıdır.

Dayanıklılığı, kolay işlenebilirliği, uzun ömrü ve rengi (gül kurusu, pembe) nedeniyle tercih sebebi olan yöreye özgü sarımsak taşıyla yapılmış 100-150 yıllık yapılar, neoklasik üslubun eşsiz örneklerini oluşturmaktadır. Bu yapılar, 18'inci ve 19'uncu yüzyıl Türk ve Rum toplumu kültürlerini günümüze aktaran mükemmel mimarlık örnekleridir. Rum ve Osmanlı yapı grupları, kentsel biçimi belirlemiştir. Kullanımı sadece bu bölgeyle sınırlı kalmamış olup, Osmanlı Devletinin son dönemlerinde Balkanlardan Ortadoğu'ya kadar pek çok yerdeki sanat yapısının (kilise, cami ve benzeri)

yapımında bu ocaktan çıkarılan taşlar kullanılmıştır.

Antik taş ocağı ve çevresinde “ignimbirit” türündeki kayalar hâkimdir. Badavut jeositinde soğuma çatlakları ile düşey çatlakları oluşturan fay aynalarının, taş teminine kılavuzluk ettiği ilk bakışta anlaşılır. Günümüze kadar kullanıldığı için eski taş çıkarma izleri yoktur. Badavut civarında az miktarda kalan sarımsak taşının kullanılabilmesi, bugün Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü'nün iznine tabidir.

Gökkemer Doğal Köprüsü

Gökkemer (Deliktaş), Karakaya Karmaşığı içinde bulunan iri bir kireçtaşı bloğunda gelişmiş,

doğal bir köprüdür. Çevresi su ile doğrudan çözünmeyen, su geçirmeyen kayaçlarla kuşatılmış olan bu blok, etrafına göre akifer (yer altı suyu depolama özelliği gösteren kayaçlar) özelliğine sahiptir. Asimetrik olan (tabakaların konumundan dolayı) boşluk, bir bütün olarak tek dönemli gelişim özelliği göstermektedir. Bunun temel nedeni, alttan geçirimsiz birimler tarafından kuşatılmış olmasıdır. Bu özelliğinden dolayı, yakın çevrede görülen jeomorfolojik gençleşmeye ayak uyduramayarak askıda (tünek) kalmıştır. Gökkemer Doğal Köprüsünün bulunduğu yerde gençleşme çok hızlı olduğundan damlataş veya benzeri çökeller gelişmemiştir. Gökkemer ve yakın çevresindeki gençleşme sonucu havalandırma kuşağında askıda kalarak fosil aşamaya geçen doğal köprü, tektonik veya çökme sonucu parçalanmıştır. Bugünkü görünüm parçalanmadan arta kalan şeklidir.

Sutüven Şelalesi ve Hasanboğuldu Göleti

Sutüven Şelalesi ve Hasanboğuldu Göleti jeositi; Türkiye’de doğal, arkeolojik tarihi ve kültürel kaynak değerleri açısından en çok tanınan yerlerden Kazdağları kütesinin güney yamacında, Kızılkeçili Deresi üzerinde yer alır.

Tektonik (yer kabuğu hareketleri) açıdan aktif bir yükselim alanı olan doğu-batı uzanımlı Kazdağ masifinin (eski dönemlere ait sert kayaçlardan oluşan büyük kütle) temelini, genel olarak metamorfik (başkalaşım) kayaç grupları oluşturmaktadır. Metagabro, mermer ve gnays türü metamorfik kayaçlar, Jura öncesi (günümüzden 200-145 milyon yıl önce) döneme aittir. Bu temel kayaçlar üzerinde metamorfik kayaçlar ile granodiyorit, konglomera, metagrovak ve siltaşı gibi Jura dönemine ait kayaçlar bulunur. Sutüven Şelalesi, Kızılkeçili Deresi üzerinde faylanmaya bağlı oluşmuş olup 17 metre yüksekliğe ve

düştüğü yerde de 4,5 metre derinliğe sahiptir. Bu şelale, Mustafa Seyit Sutüven adlı ünlü şairin “Sutüven” adlı şiirine konu olmuştur. Hasanboğuldu Göleti, aynı akarsu üzerinde Sutüven Şelalesinin yaklaşık 1 kilometre kadar kuzeyinde yer alır. Bir eğim kırıklığına bağlı olarak oluşmuştur. Bu gölet ve hemen yanındaki çınar ağacı ile ilgili bir efsane yörede yıllardır anlatılmaktadır. “Hasanboğuldu Efsanesi” olarak bilinen bu efsane ünlü edebiyatçı Sabahattin Ali tarafından 1942 yılında öyküleştirilmiştir.

BULUŞMA
İSTANBUL

YILIN İLK BULUŞMASI İSTANBUL'DA YAPILDI

Yılın ilk buluşmasında depremin yaraları ve Tarihi Kentler Birliğinin **yeniden yapılanma** sürecindeki rolü gündeme geldi.

Tarihi Kentler Birliği yılın ilk buluşmasını 10 Haziran Cumartesi günü Bostancı Park Dedeman Otelde gerçekleştirdi. TKB İstanbul Buluşması, Meclis Olağan 1. Toplantısıyla başladı. TKB Danışma Kurulu üyesi ve ÇEKÜL Vakfı Başkan Yardımcısı Mithat Kirayoğlu'nun yaptığı açılış konuşmasının ardından 6 Şubat depremlerine dair izlenim ve tespitlerini aktaran ÇEKÜL Vakfı Yönetim Kurulu üyesi, şehir plancısı A. Faruk Göksu'nun sunumu dikkatle dinlendi. Kapanış konuşmasını ise TKB ve Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Genel Sekreteri Sezer Cihan gerçekleştirdi. TKB ve Gaziantep Belediye Eski Başkanı Dr. Asım Güzelbey, TKB encümen üyeleri Sarıyer Belediye Başkanı Şükrü Genç ile Merzifon Belediye Başkanı Alp Kargı buluşmaya katılan isimler arasındaydı.

Meclis toplantısında yapılan encümen seçimlerinde, boşalan meclis ikinci başkan vekilliğine Amasya Belediye Başkanı Bayram Çelik seçildi. Toplantı kapsamında yapılan oylamada; Merzifon Belediye Başkanı Alp Kargı, Bartın Belediye Başkanı Hüseyin Fahri Fırıncioğlu, Kayseri Büyükşehir Belediye Başkanı Memduh Büyükkılıç, Osmangazi Belediye Başkanı Mustafa Dünder, Malatya Büyükşehir Belediye Başkanı Selahattin Gürkan, Sarıyer Belediye Başkanı Şükrü Genç ve Çanakkale Belediye Başkanı Ülgür Gökhan encümen üyeliğine seçildi.

Plan ve Bütçe Komisyonu üyeliğine oy birliği ile Çaycuma Belediye Başkanı Bülent Kantarcı, Havran Belediye Başkanı Emin Ersoy, Elmalı Belediye Başkanı Halil Öztürk, Altınova Belediye Başkanı Metin Oral ile Gümüşhacıköy Belediye Başkanı Zehra Özyol seçildi. İstanbul Sultanbeyli Belediyesinin üyelik talebi; 2022 yılı Bütçe Kesin Hesabı; Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu ve 2022 yılı Faaliyet Raporu oy birliği ile kabul edildi.

“Doğaya saygılı, mirasını koruyan bir eylem planımız olmalı”

Mithat Kırayoğlu

TKB Danışma Kurulu Üyesi ve ÇEKÜL Vakfı Başkan Yardımcısı

Tarihi Kentler Birliği depremle ilgili ne yapmalı? Bu konu üzerinde duracağız bugün. Önümüzdeki bu zor görev, topyekün bir yeniden inşa hamlesiyle ve dayanışmayla ancak altından kalkılabilecek, çok önemli ve büyük bir sorundur. Türkiye

bir deprem coğrafyası. Ama bu coğrafya aynı zamanda bir uygarlıklar coğrafyası. Yapmamız gereken şeyi, böyle bir coğrafyada yapmak zorundayız. Tarihi Kentler Birliği bu kentlerin kültür mirasının ve doğal güzelliklerinin önemini hatırlatmalı, anlatmalı. Kimlere? Bütün Türkiye'ye; en tepedeki yöneticilerden yerel yöneticilere, yurttaşlarımıza, sorumlu ve ilgili herkese bu farklılığı, bu özelliği ve bu bir daha asla yeniden yapılamayacak tarihi mirası hatırlatmak gerekiyor. Esas konu, yerleşme kültüründe yaptığımız yanlışlardır. Yanlış plan kararları, yanlış yerleşme alanları veya yerleştiğimiz alandaki yanlış yapılaşmadır esas olan. Diğer konuların hepsi bundan sonra geliyor.

En büyük kayıp nedeni, yerleşme kültüründe yapılan yanlışlıktır. Şimdi çok büyük bir felaketle karşı karşıyayız, çok büyük para harcayacağız, çok yapı yapacağız bu bölgede. Bu kültür kentlerimiz, yapacağımız çok sayıda yapıyla birlikte yeni bir yüz kazanacak. Bizim eylemimiz doğrultusunda bu kentlerimiz ya çok güzel olacak ya çok çirkin. "Çirkin olur mu?" demeyelim çünkü geriye doğru baktığımızda, örneğin son 15-20 yıla, biz içtenlikle öz eleştiri yapmalıyız ki kentlerimizi çirkinleştirdik. Yeni yapılanlar güzel, doğayla ve kent kültürüyle uyumlu olmadı.

Önümüzde bir eylem planı var. Doğaya saygılı, kültür mirasını koruyan bir yerleşme kültürü bizim eylem planımız olmalıdır, olmak zorundadır. Bütün deprem bölgesini gezdiğimizde, dimdik ayakta kalan yapılar bizim geleneksel konut mimarimizdir. Yani, sivil mimarlık örneği yapılarımızdır. Onlara hiçbir şey olmadı. Biz o mimariyi unuttuk. Ahşap yapı yapmayı, kerpiç yapı yapmayı unuttuk. Sadece betonarme yapmayı biliyoruz. Gümüşhacıköy'e, Merzifon'a veya Sarıyer'e gitsek; ahşap yapı yapmak istiyorum desek buna bakacak mühendis yok, ruhsat

verecek yönetmelik yok. Şimdi 50 bini aşkın insan kaybetmişiz, şehirler yerle bir olmuş, insanlar çadırda yaşıyor. Biz neden bahsediyoruz? Bunun da farkındayız ama böyle bir söylemi kim söyler? Tarihi Kentler Birliği söylemeli. Bu bizim görevimizdir. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı burada en büyük aktörlerden biri. Bu telaş içinde, bu konuya hassasiyetle yaklaşamayabilir. Kültür ve Turizm Bakanlığı son yıllarda “kültürü az, turizmi çok” bir bakanlık hâline geldi. Burada en büyük görev Kültür ve Turizm Bakanlığına düşüyor. Deprem bölgesinde kültür ağırlıklı bir sorumluluk üstlenmesi gerektiğini hatırlatmalıyız. Dolayısıyla herkesin çok işi var. Tarihi Kentler Birliğinin işi de yerle bir olan bu kültür kentlerimizin yeniden ayağa kaldırılması sürecinde aktif olmak; doğal güzellikleri ve kültür mirasıyla birlikte bunu yapmaktır. Tarihi Kentler Birliği bu konuda önderlik etmelidir; kurulma amacı doğal zenginliklerimizi korumak, kültür mirasını koruyarak geleceğe taşımaktır.

Tüm Türkiye büyük fedakârlıklarla kaynaklarını buraya harcarken, tarihi kentlerimiz öyle kentler olsun ki eski mirasını korurken yeni yaptığımız yapılar da ölçekli, oranlı ve güzel olsun. O zaman ne olur biliyor musunuz? O kentlerdeki çocuklar başka şehirlere, başka ülkelere göç etmez. Annelerinin, babalarının yetiştikleri kentin sokaklarında, kültürlü, kimlikli bu güzel kentlerde yaşamaya devam eder. Öyleyse biz çocuklarımızın geleceği için, gençlerimizin geleceği için deprem sonrası yapılacak büyük eylem planında böyle bir duyarlılıkla konuya yaklaşmalıyız. Hepiniz biliyorsunuz, ÇEKÜL Vakfı olarak 35 yıldır o bölgede çalışıyoruz, o bölgeyi çok iyi tanıyoruz. Her zaman olduğu gibi, bu kentlerimizin kültür mirasının arkasındayız. Bunun da bir kere daha sözünü vererek ve Metin Sözen Hoca'mın sevgilerini, selamlarını ileterek size teşekkür ediyorum.

Mirasla Birlikte Yapılanmak

A. Faruk Göksu

ÇEKÜL Vakfı Yönetim Kurulu Üyesi,
Şehir Plancısı

Deprem bölgesini gezdiğimde belediye başkanlarıyla görüştüm. Bir başkanımız “apartmanda oturup gecekondurmanı yazamazsınız” dedi. Bölgeye çok insan gitmişti. Fotoğraflar çekiliyordu. Gazete

köşelerinde, televizyonlarda deprem bölgesinin etkileri anlatılıyordu. Buradan hareketle özellikle Tarihi Kentler Birliğine, ÇEKÜL Vakfına, siz değerli başkanlara büyük görev düşüyor. Eğer biz bu kentleri mirasla birlikte yeniden yapılandıracaksak mutlaka ve mutlaka orada olmalıyız. Yani, uzaktan bu kentleri yeniden yapılandıramayız.

Deprem bölgesi incelememizin ardından Sular Coğrafyası isimli bir rapor hazırladık. Başta Fırat ve Dicle olmak üzere 15'in üzerinde suyun beslediği bu bereketli coğrafya depremden etkilendi. Binlerce yıldır bu topraklarda pek çok uygarlık yıkıldı ve yeniden kuruldu. Biz de mirasla birlikte yapılanmanın temel ilkelerini hep birlikte geliştirmeliyiz.

650 bin konut programı açıklandı ama bu sayı 1 milyona çıkacak. Yaptığımız şeyler değerli ama biz stratejiler tasarlamadığımız sürece, bunlar “çok değerli” olamıyor. O nedenle, biz bu depremi bir faydaya çevireceksek, eğer bir değişim süreci içindeyssek bölgeyi yeni nesil beklentileri

Bu yıl “Mirasla Birlikte Yapılanma Yılı” ilan edilmeli. TKB uluslararası buluşmalar düzenlemeli. Depremi yaşamış ülkeler deneyimlerini paylaşmalı.

dikkate alarak tasarlayacağız. Bu salonda da görüyorsunuz, işte gençler tasarıların başında olacak. Kendi geleceklerini tasarlayacaklar ve gençlerin beklentileri yeni nesil ekonomilerle, beklentilerle harmanlanacak. Toplumumuzda ortak hareket etme kültürü maalesef yok. O zaman TKB'nin buna da odaklanması lazım. Yalnızca kültürel mirası ayağa kaldırmanın değil, bu ortak hareketi her alanda organize ederek nasıl yayabileceğinin de üzerinde durması lazım.

Şimdi, hızla 10 temel önerimi söyleyeceğim:

1. Sular coğrafyasının anatomisini yeniden, gençlerin gözüyle keşfetmeliyiz.
2. 11 şehri kapsayan yeni yerleşim planlarını, ekonomik kalkınma

modellerini geliştirmeli, bir mekânsal şema çizmeliyiz.

3. Yıkılan yerlerde yeniden yapılanma stratejisi olabileceği gibi yeni yerleşmeleri de bilimsel veriler ışığında seçmeliyiz.
4. Doğaya karşı, onu yok eden, tehdit eden planlamalar yerine; doğanın bilgeliğini taklit etmeliyiz, doğadan esinlenmeliyiz. Mavi ve yeşil örtülerle kentlerin omurgalarını belirlemeliyiz.
5. Kamu-yerel-sivil-özel ortaklıklar kurmalıyız.
6. Fonlar oluşturmalıyız.
7. Yenilikçi yöntemler geliştirmeliyiz.
8. Gençlerin katılacağı tasarım atölyeleri, yarışmalar düzenlemeliyiz. Hatay'ı yeniden Hatay yapmamız, Adıyaman'ı yeniden Adıyaman yapmamız için çeşitlilik ve özgünlük gerekiyor.

9. Travma yaşayan bölge insanının yeniden hayata katılması için planlı bir program geliştirmeliyiz.

10. Tüm bu konuşmalarımızın olduğu ve katılımcı süreçlerle hazırlanmış bir "Beyaz Kitap" hazırlamalı, UNDP'ye, Dünya Bankasına sunmalıyız.

İlkeleri gereği Tarihi Kentler Birliği de yaptıklarını yeniden değerlendirmeli. TKB 2019 yılında, Sezer Bey sayesinde çok güzel bir çalışma yaptırdı: Fırat 2023 Vizyon ve Eylem Planı. Çalışma, depremden etkilenen şehirleri hemen hemen kapsıyor. O çalışmayı gençlerle yaptık, 6 ay boyunca bütün Fırat'ı gezdik. Bu kitap şimdi yeniden incelenmeli. İkinci çalışma ise TKB'nin kuruluşunun 20'nci yılında hazırladığımız Yol Haritası; herkesin incelemesi önemli. TKB'nin internet sitesinden tüm yayınlara ulaşabilirsiniz. Bu yıl "Mirasla Birlikte Yapılanma Yılı" ilan edilmeli. Cumhuriyetimizin 100'üncü yılındayız. Bu kapsamda TKB öncülük ederek uluslararası buluşmalar düzenleyebilir. Depremi yaşamış Japonya, Malezya, İtalya gibi ülkeler deneyimlerini paylaşabilir.

Yaşadığımız coğrafyanın %70'i, %80'i depremden etkilenenler. O nedenle bir afet kültürü geliştirmeliyiz. Okullar, yerel yönetimler; afet kültürünün, bilincinin oluşması için etkinlikler, eğitimler düzenlemeli. Köyleri yeniden keşfetmeliyiz. Antakya ve Adıyaman'ın köylerinin çoğu, merkeze 15 dakika uzaklıkta. Hükümet, yıkılan köy konutu kadar konut yapıyor. Köy konutlarının daha fazla yapılarak, kentte depremden etkilenenlerin köylere yerleşmesi teşvik edilmeli. Tarımsal destekler sağlanmalı. TKB, kırsal mirasın gelişmesi için böyle bir program başlatabilir. TKB bölgenin yeniden yapılanma sürecinde mutlaka ama mutlaka aktif olmalı. Yeni kavramları, senaryoları, yaklaşımları gündeme getirmeli.

Sonuç olarak; Sular Coğrafyası, Mirasla Birlikte Yapılanma Eylem Planı başlıklarının detaylarıyla çalışılması gerekiyor. Yerel kimliğin yeniden canlandırılması, bölgesel büyük resme bakarak dinamiklerin kurulması, çarşıların canlandırılması, köylerin yaşatılması; bu eylem planlarında ortaya çıkarılmalı. TKB yöneticileri 29 Ekim günü bu planı ilgili tüm kurumlarla ve sivil örgütlerle paylaşmalı. Böylece Avrupa Birliği, UNDP, Dünya Bankası fonlarından tarihi kentlerimizin yeniden yapılandırılması için ortak kaynak yaratabiliriz.

"Doğa dostu yeşil şehirler için çalışmalıyız"

Sezer Cihan

TKB ve Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Genel Sekreteri

Yapılan konuşmalardan özetle, yıkılan şehirlerimizi yeniden kurgularken yerel değerler, sanat, zanaat, flora gibi pek çok bileşeni göz önünde tutmalıyız. Faruk Göksu'nun önerdiği eylem planının hazırlıklarını tamamlayarak 29 Ekim günü tüm kesimlerle paylaşmayı hedefleyebiliriz. Risk haritaları hazırlamak bu planın

en önemli maddesi olmalı. Örneğin Gaziantep'te bunu yapıyoruz. Asım Başkan döneminde Ekolojik Kent Planlaması yaptık. Yani kenti tasarlarken doğanın bilgisini kullandık. Güneşin, rüzgârın, suların olumlu ve olumsuz etkilerini ölçtük. Farklı mimari birimlerin birbirine saygılı olması için pek çok analiz yaptık. ÇEKÜL Vakfı Yüksek Danışma Kurulu üyelerinden mimar Erden Güven ile bu ekolojik kent çalışmasını yaptık ve dünyanın 30 inovatif tasarımı arasına seçildik. Yani, kâğıt üzerinde görünen stratejik planlarımızı uygulamaya koyduk. Deprem kentleri için de bunu uygulamak o kadar zor değil; sadece özverili, planlı ve bilimsel veriler ışığında kararlılıkla yürütülmesi gerekiyor.

Artık iklim krizinin etkilerini fazlasıyla hissetmeye başladık. 40 dakika süren dolu yağışları, seller... O nedenle yerel yönetimlere çok büyük görevler düşüyor. Kamu-yerel-sivil-özel tüm kesimlere

ihtiyaç var. Söylemde birlik beraberlik çok ama sıra eyleme geldiğinde sözlerimizi tutmuyoruz. Depremden etkilenen TKB üyelerimizle irtibat hâlindeyiz. İhtiyaçlarını, bizden beklentilerini analiz etmeye çalışıyoruz. İmar Yasasına göre yerleşime izin verilmeyen yerde barınamazsınız. Doğanın gücüne karşı gelemezsiniz, gün gelip sizi üzerinden atacaktır.

Depremzedelerin konutlarını, işlerini bir an önce geri kazandırmamız gerekiyor. TKB olarak, uzmanların bu konudaki önerilerini somut verilere dönüştürerek ilgili kesimlerle paylaşacağız. Somut olmayan mirası, su havzalarımızı, tarımı, yemek kültürümüzü, arkeolojik mirasımızı, sivil mimarimizi, tüm değerlerimizi gözeterek yeniden yapılanma sürecini yürütmeliyiz. Hem güçlü hem doğaya dost yeşil şehirleşmeye teşvik için tüm uzmanlarımız ve ÇEKÜL Vakfı ile birlikte çaba göstereceğiz.

"TKB olarak, uzmanların bu konudaki önerilerini **somut verilere** dönüştürerek ilgili kesimlerle paylaşacağız."

MİRASIN KORUNMASI DEMEK, SÜREKLİLİK DEMEKTİR

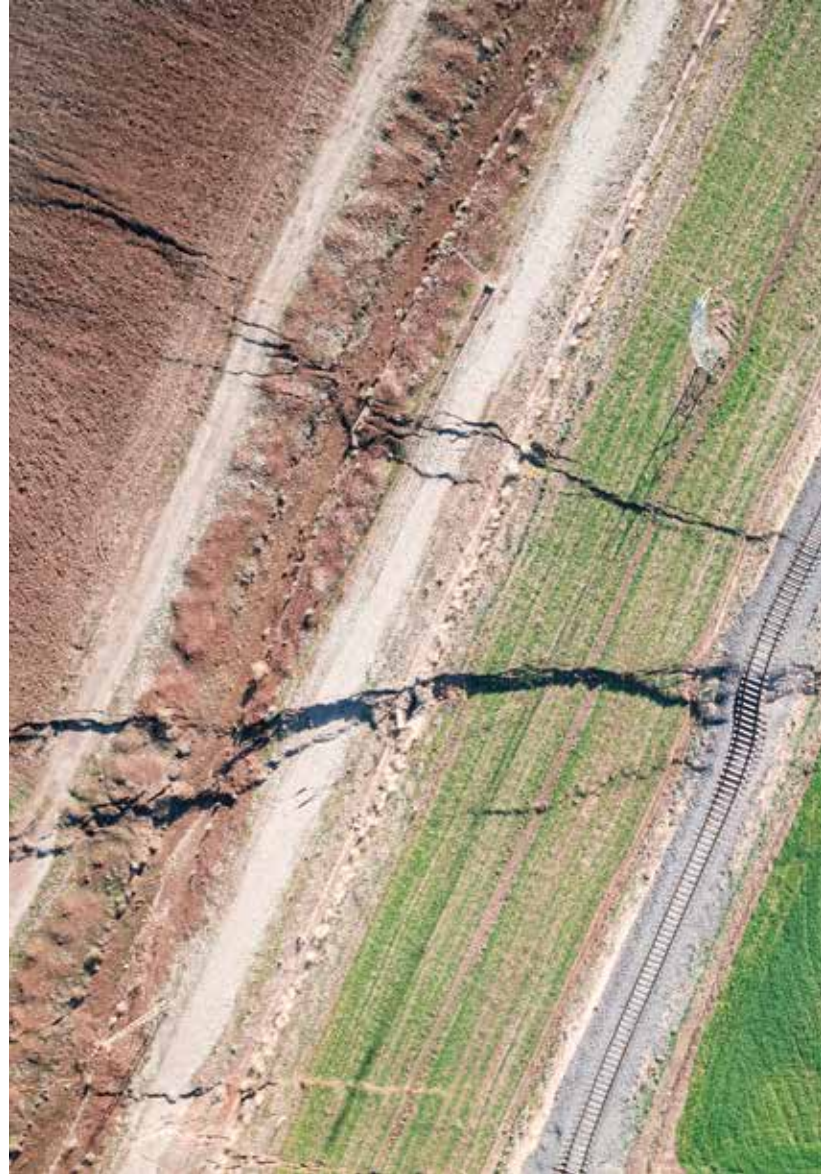
Ahmet Onur Altun

ÇEKÜL Vakfı Anadolu Araştırmaları Koordinatörü,
Şehir Plancısı

Güneydoğu depremlerinin etkilerinden arınma süreci nedeniyle, yılın ilk Tarihi Kentler Birliği toplantısı Haziran'da gerçekleşti. Kentlerin yeniden inşasının ve kültürel mirasın korunmasının önemini vurgulamak üzere toplantının teması "Mirasla Birlikte Yapılanmak" olarak belirlendi. TKB, iyileşme süreçlerinin zorlu geçeceği farkındalığıyla, geleceğimizi doğru adımlarla kurgulamak üzere bu yıl toplantıların tümünü deprem ve afetler etrafında gerçekleştirecek.

Meclis oturumuyla başlayan toplantı TKB Danışma Kurulu üyesi ve ÇEKÜL Vakfı Başkan Yardımcısı Mithat Kırayoğlu'nun açılış konuşmasıyla devam etti. Kırayoğlu doğayı ve kültürü birlikte korumanın önemine vurgu yaparak kentlerimizi bu çerçevede yeniden kurgulamamız gerektiğini söyledi. Tarihi dokuya sahip alanların, afetlerden güncel yerleşmelere göre daha az etkilendiğini vurguladı. Geleneksel yerleşme kültüründen uzaklaşmadan, modern kentleri geçmişten öğrenerek tasarlamamız gerektiğini belirtti. Burada kimlikli kent tanımını yeniden hatırlamalı. Kimlikli kentler aynı zamanda doğa ile uyumlu, dirençli ve yaşanabilir kentlerdir.

Ardından Faruk Göksu "Mirasla Birlikte Yapılanmak" sunumunu gerçekleştirdi. Deprem

bölgesini ziyaret ederek alan hakkında “Sular Coğrafyası” raporunu hazırlayan Göksu; sahada karşılaştıklarını, deneyimlerini ve raporun içeriğini anlatıp; TKB'nin ve yerel yönetimlerin üstüne düşen görevlerden bahsetti. İşbirliği, deneyim paylaşımı ve birlikte çalışmanın önemini vurgulayan Göksu, depremden sonra yapılması gereken 10 temel öneri sundu. Bu önerilerin hızla hayata geçirilmesi gerektiğini fakat kentlerin kısa sürede yeniden planlanamayacağını, özenli ve uzun soluklu bir strateji gerektiğini

ekledi. Kapanış konuşmasını TKB ve Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Genel Sekreteri Sezer Cihan gerçekleştirdi. Dirençli kentler vurgusuyla, iklim krizine ve afetlere hazırlıklı olmamız gerektiğini söyledi. İklim krizinin yıkıcı etkilerini çokça hissettiğimiz bu dönemde kentlerimizin daha kırılğan hâle geldiğine, her alanda doğa ile uyumlu politikaların geliştirilmesi gerektiğine dikkat çekti. TKB'nin üzerine düşen görevi en iyi şekilde yaparak, afetlerden etkilenen üyelere destek vereceğini belirtti.

TKB meclis toplantısı, afetin ardından yapılan ilk toplantı olmasıyla ayrı bir öneme sahipti. Yalnızca somut miras değil, somut olmayan miras; yani yaşam kültürü de büyük yara aldı. Kaybettiğimiz ya da zarar gören bu mirası göz önünde bulundurarak kültür öncelikli stratejileri kurgulamalı ve depremden etkilenen bu kültür kentlerini yeniden canlandırmalıyız.

Doğal ve kültürel mirasın korunması demek, süreklilik demektir. Doğanın, insan yaşantılarının, geleneklerin, yapıların sürekliliği sağlanabildiği müddetçe mirasın korunmasından bahsedebiliriz. TKB ve ÇEKÜL Vakfı, depremden etkilenen bu büyük coğrafyada uzun yıllardır sayısız proje üretti, yerel ile birlikte çalıştı. Son yıllardaki doğal afetler ve bunu izleyen büyük deprem felaketi, buradaki sürekliliğe ket vurdu. Buralarda yaşamın yeniden olağan akışına dönmesi ve kentlerin tekrar canlanması için büyük bir çabaya ihtiyaç var.

Toplantıda konuşulanlar gösteriyor ki geçmişte olduğu gibi örgütlü bir biçimde hareket etmeli, daha dirençli kentler tasarlamak ve dirençli bir toplum olmak için doğa ile uyumlu, mirasını koruyan ve geleceğini onun üzerine yapılandıran politikaları benimsemeliyiz. Bunları yaparken dayanışma içinde olmalı ve bu zor günleri işbirliğiyle aşmanın yollarını kurgulamalıyız. TKB bu anlamda üyeleriyle birlikte; gerek teknik gerek maddi destek mekanizmalarını hayata geçirmek için var gücüyle çalışmaya devam ediyor.

KENTLER ÇOCUKLARINDIR: GAZİANTEP EĞİTİM PROGRAMI TAMAMLANDI

ÇEKÜL Vakfının 2003 yılında hayata geçirdiği ve uzun yıllar devam eden “Kentler Çocuklarıdır Eğitim Programı” ÇEKÜL Bilgi Ağacı uzmanları tarafından dezavantajlı bölgelerdeki çocuklara yönelik olarak yeniden kurgulandı. Hazırlanan farklı eğitim içerikleri Gaziantep’te eğitim gönüllüleriyle buluştu.

Deprem 11 ilde, 15 milyona yakın insanı etkiledi. Bu kaygılı ve endişeli dönemde çocukların en temel ihtiyaçlarından

Gaziantep'li çocuklar, bazen orman ekosistemi bazense bir masal yolculuğu ile kentleriyle yeniden tanıştı. **Doğanın kültür üzerindeki etkilerinin** ipuçlarını tanıyarak, günlük yaşamlarındaki izini hep birlikte sürdürdü.

biri olan güven duygusu zedelendi. ÇEKÜL Bilgi Ağacı uzmanları "Kentler Çocuklarıdır Eğitim Programı"nı, deprem bölgesindeki çocukların ihtiyaçları doğrultusunda, içinde buldukları yaşam koşullarını gözeterik oluşturdu.

Programın amacı; çocuklarla kentteki eğitim gönüllülerini buluşturarak, aynı kenti paylaşan farklı yaş gruplarının güven duygularını güçlendirmek, eğlenerek öğrenme ortamını yaratmak, kentin doğal ve kültürel miras değerleri hakkında çocukları bilgilendirerek koruma-yaşatma bilinçlerinin yükselmesini sağlamak.

900 öğrenciye ulaşıldı

Geçen haftalarda 3 gün süren çevrimiçi eğitim eğitime katılan Gaziantep ÇEKÜL Eğitim Gönüllüleri, 2 Mayıs'ta Gaziantep Metin Sözen Eğitim ve Kültür Merkezinde ÇEKÜL Bilgi Ağacı uzmanlarıyla biraraya gelerek detaylı bilgi aldı.

Tarihi Bey Mahallesi'nde bulunan Metin Sözen Eğitim ve Kültür Merkezinin restorasyon ve işlevlendirme sürecini gönüllülerle paylaşan Gaziantep ÇEKÜL Temsilcisi Zafer Okuducu, kentin geleneksel konut mimarisi hakkında da bilgiler verdi. Buluşmada, Kentler Çocuklarıdır Eğitim Kılavuzu detaylarıyla incelendi.

Kentler Çocuklarıdır Eğitim Programı, **deprem bölgesindeki çocukların** ihtiyaçları doğrultusunda, içinde buldukları yaşam koşulları gözeticilerle oluşturuldu.

Kentler Çocuklarıdır Eğitimleri, Gaziantep ÇEKÜL Eğitim Gönüllülerinin desteğiyle yapıldı. İlk pilot eğitim; Gaziantep Şahinbey Yeditepe İlkokulundan yaklaşık 900 öğrenci ile ÇEKÜL Bilgi Ağacı uzmanları tarafından uygulandı. Bunlardan 200 çocuk ise ÇEKÜL Eğitim Gönüllülerinin rehberliğinde eğitime 6 hafta daha devam etti. Çocuklar 16 Haziran 2023'te karneleriyle birlikte, katılım sertifikalarına kavuştu.

Eğitimlerde neler var?

İmece kültürünün destekleyici, birlikte olma, başarabilme hissinin iyileştirici gücünü kullanarak zor zamanlarda Gaziantep'teki çocuklara ulaşmada kolaylaştırıcı bir rol üstlenen Kentler Çocuklarıdır Eğitim Programı; doğa-kültür-insan ekseninde güzel bir keşif süreci öneriyor.

Gaziantep'te çocuklar, bazen orman ekosistemi bazense bir masal yolculuğu ile kentleriyle yeniden tanıştı. Doğanın kültür üzerindeki etkilerinin ipuçlarını tanıyarak, günlük yaşamlarındaki izini hep birlikte sürdürdü. Kentler Çocuklarıdır Eğitim Programı; ÇEKÜL Yüksek Danışma Kurulu üyesi Sevgi Turanlı, Filofibra Tekstil Yönetici Ortağı Ergin Turanlı ve Gaziantep Büyükşehir Belediyesi KUDEB Müdürlüğü'nün destekleri ile hayata geçirildi. Ayrıca; Yeni İnsan Yayınları, Doğan Egmont, Kitap Kurdu, Altın Kitaplar Yayınevi, Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi ile ABM Yayınevi doğal ve kültürel mirasla ilgili yayın ve içeriklerini paylaşarak eğitimlerin zenginleşmesine katkı sağladı.

ÇEKÜL Gaziantep Eğitim Gönüllüleri Fatma Didar Hocasade, Sema Şimşek, Fatma Esin Özgül, Günay Türker, Döne Yılmaz, Galibe Gürsel, Merve Buldum, Gonca Kılıç, Nurcan Narağaç, Sevgi Gültekin, Seda Özharat, Sibel Savcı; Gaziantep Şahinbey Yeditepe İlkokulu Müdürü Mustafa Güler ve Müdür Yardımcısı Gülcan Narağaç programa destek sağlayan isimler.

ÇEKÜL Bilgi Ağacı; Anadolu'da yürüttüğü çalışmalarından edindiği bilgi ve tecrübeyi, çağdaş

eğitim yöntemleri kullanarak gelecek kuşaklara aktarmaya devam ediyor. Yapılandırmacı eğitim yaklaşımını temel olarak geliştirilen eğitim programlarında, doğal ve kültürel varlıkların hepimizin ortak değerleri olduğu vurgulanıyor ve bu değerlerin korunarak yaşatılması gerektiğinin altı çiziliyor.

ÇEKÜL AKADEMİ BULDAN SOKAKLARINDA

ÇEKÜL Akademinin, Tarihi Kentler Birliği üyelerine yönelik hazırladığı **Bölgesel Kentsel Koruma Eğitimleri** kapsamında, Buldan'da iki eğitim birden yapıldı.

Buldan, dokuma sanatları konusunda ülkemizin en önemli yerleşimlerinden biri. İnciri, üzümü, böğürtleni ve Tripolis Antik Kentiyle de bir o kadar meşhur. Sivil mimari örnekleriyle görülmeye değer olan Buldan, ÇEKÜL Akademiyi misafir etti.

ÇEKÜL Akademinin Tarihi Kentler Birliği üyelerine yönelik hazırladığı Bölgesel Kentsel Koruma Eğitimleri kapsamında, Buldan'da iki eğitim birden yapıldı: 25-26 Nisan'da İsmail Önel'in eğitmenliğinde Restorasyon İşlerinde İhale Süreci ve Hakediş Uygulamaları; 27-28 Nisan'da ise A. Nüvit Bayar'ın eğitmenliğinde Yapı Özelliklerine Göre Müdahale Teknikleri eğitimi. Buldan Belediyesinin ev sahipliğindeki eğitimlere Buldan, Bodrum, Muğla Büyükşehir, Alaşehir, İzmir Büyükşehir, Beyağaç, Denizli Büyükşehir, Germencik, Merkezefendi belediyelerinden uzmanlar katıldı.

Tarihi yapılarda onarım ilke ve esaslarını tanımlayarak eğitime başlayan Nüvit Bayar, **eser belgeleme** çalışmalarının önemine değindi.

Restorasyon işlerinde ihale Süreçleri Buldan Belediyesi El Sanatları ve Kültür Merkezinde gerçekleşen ilk eğitimde; restorasyon uygulamalarındaki ihale süreci ve hakediş dosyalarının hazırlanışı restorasyon uzmanı İsmail Önel tarafından tüm detaylarıyla aktarıldı. Hakedişin dosyalarının hazırlanmasında farklı programlar kullanıldığına değinen Önel, hem idarecilerin (kontrolör) hem de müteahhitlerin hakediş konusuna nasıl yaklaştığını aktardı. Şantiye denetimlerinde karşılaşılan ve sık yapılan hataları örnekler üzerinden anlattı.

Katılımcılarla, tarihi kentlerden örnek restorasyon uygulama projelerinin hakedişleri üzerine fikir alışverişi yapıldı. Sıkça karşılaşılan sorunlar karşılıklı konuşuldu ve alanda yaşanan deneyimler üzerinden çözüm önerileri paylaşıldı.

Yapı özelliklerine göre müdahale teknikleri

Yüksek mimar restorasyon uzmanı ve Van Koruma Kurulu üyesi A. Nüvit Bayar eğitiminde yapılan, Yapı Özelliklerine Göre Müdahale Teknikleri eğitimindeyse; restorasyon süreçlerinde izlenecek koruma ilke ve yöntemleri, malzeme bilgileri pekiştirildi; restorasyon çalışmalarının niteliğinin artması için bilgiler verildi.

Tarihi yapılarda onarım ilke ve esaslarını tanımlayarak eğitime başlayan Bayar, eser belgeleme çalışmalarının önemine değindi. Rölöve, restitüsyon, yerinde inceleme, görsel belgeleme ve analizler üzerinde durarak; kerpiç, ahşap, taş yapılarda kullanılan malzeme türleri ve yapım tekniklerinden bahsetti. Bütünleme, yenileme, rekonstrüksiyon

uygulamalarından örnekler verdi. Eğitimin son günü Buldan Belediyesi uzmanları kentte yapılan koruma çalışmalarını paylaştı ve katılımcılarla birlikte Buldan'ın tarihi sokakları incelendi. Kentsel sit alanı içinde yer alan anıtsal yapılar, tarihi buldan evleri, sokak ve cephe sağlıklılaştırmaları hakkında uzmanlardan detaylı bilgiler alındı.

Buldan Belediyesinin özverili çalışmalarının sonuçları, Koruma Özendirme Yarışması başta olmak üzere takdirle karşılanıyor. Belediyenin, koruma kültürünü genç kuşaklara aktarma yaklaşımı öne çıktı. Bunun en verimli örneklerinden biri; Denizli Valiliği, Buldan Kaymakamlığı, Buldan Belediyesi ve ÇEKÜL ortaklığıyla 29 Temmuz 2009 tarihinde başlayan "Buldan'ı Koruma ve Yaşatma Programı"ydı. "Buldan'ı Koruma ve Yaşatma Programı" kapsamında, Buldan Yaz Okulu düzenlenmiş, kentteki koruma çalışmaları yaz okulunun ardından hızlanmıştı. ÇEKÜL Vakfı Buldan

Yaz Okulunda, üniversite ile ilköğretim öğrencileri biraraya getirilmiş; teorik eğitim, uygulama örnekleri ve alan gezileriyle zengin bir içerik oluşturulmuştu.

Tarihi Kentler Birliği üye belediyelerine ÇEKÜL Akademi tarafından verilen koruma eğitimlerine, uzun yıllardır düzenli şekilde katılan Buldan Belediyesinin özverili çalışmalarının sonuçları, Koruma Özendirme Yarışması başta olmak üzere karşılanıyor. ÇEKÜL Vakfıyla birçok işbirliği gerçekleştiren belediyenin öne çıkan yaklaşımı, koruma kültürünü genç kuşaklara aktarmak.

Bunun en verimli örneklerinden biri; Denizli Valiliği, Buldan Kaymakamlığı, Buldan Belediyesi ve ÇEKÜL ortaklığıyla 29 Temmuz 2009 tarihinde başlayan "Buldan'ı Koruma ve Yaşatma Programı"ydı. ÇEKÜL Vakfı Buldan Yaz Okulunda, üniversite ile ilköğretim öğrencileri biraraya getirilmiş; teorik eğitim, uygulama örnekleri ve alan gezileriyle zengin bir içerik oluşturulmuştu.

Çakırağa Konağı Restorasyonu Tamamlandı

Birgi, yıl boyunca güzel gelişmelerle koruma gündemine girmişti. UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesinde bulunan ve Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü tarafından 2022 yılının "En İyi Turizm Köyleri" arasında gösterilen Birgi; doğal güzelliklerini ve tarihi dokusunu korumasıyla takdir topluyor.

1760'lı yıllarda yapılan ve Ege Bölgesine özgü mimari biçemin özelliklerini taşıyan Çakırağa Konağının restorasyonu da tamamlandı. 29 Nisan'da törenle ziyarete açılan konak, 18'inci yüzyılda insanların nasıl bir gündelik yaşam sürdürdüğünün anlaşılması bakımından hayli önem taşıyor. Alt katta taşlık, mutfak, ahır, misafir bekleme odası yer alırken ikinci katta ise kışlık odalar yer alıyor. Bütün odaların geniş bir sofaya baktığı konak; duvar ve tavan süslemeleri, kalem işleri, ahşap oymacılığı ile Osmanlı sivil mimarisinin önemli örnekleri arasında.

Hatay'da Kurtarılan Eser Sayısı Artıyor

Güneydoğu depremlerinin ardından Afet Bölgesi Kazı Başkanlığının başlattığı hasar tespit çalışmaları sürüyor. Kafkas Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölüm Başkanı Doç. Dr. Muhammet Arslan'ın başında olduğu, 9 üniversiteden toplam 16 bilim insanı ve 21 öğrenciden oluşan kazı ekibinin titizlikle yürüttüğü çalışmalardan olumlu sonuçlar alınıyor. Daha önce, kurtarılan eser sayısının 400 civarı olduğu belirtilirken, haziran ayında bu sayı 542'ye yükseldi.

Şu ana kadar 205 konut ve dükkân, 27 cami, 25 çeşme, 8 mescit, 7 türbe, 5 kilise ve 5 sabunhane, 4 hamam ve 4 hanın yanı sıra; 393 tescilli kültür varlığının enkazında kazı çalışması yapıldı. Kurtarılan eserler belgelenme ve tasniflenme işleminin ardından kazı evi deposunda geçici koruma altına alındı.

Sarıyer Belediyesi'nden **İnce Sürpriz**

Tarihi Kentler Birliği encümen üyesi olan Sarıyer Belediyesi, uzun süredir titizlikle sürdürdüğü ve tüm birlik üyeleriyle paylaşmak üzere hazırladığı *Anadolu'ya Adanmış Bir Yaşam: Metin Sözen* başlıklı kitabı yayımladı. 10 Haziran TKB İstanbul Buluşmasında okurla buluşan kitap, Sarıyer Belediye Başkanı Şükrü Genç'in, TKB Danışma Kurulu ve ÇEKÜL Vakfı Başkanı Prof. Dr. Metin Sözen'e kişiselliği aşan bir teşekkür armağanı. Yıllar boyunca Sözen'in konuşmalarını dinleyerek notlar tutan, birçok proje ve programda Sözen'den "hocam" diyerek bahseden Şükrü Genç; Metin Sözen'in Tarihi Kentler Birliği Anadolu toplantılarındaki konuşmaları ve yazılarından oluşan kapsamlı bir seçkinin hazırlanmasına bizzat öncülük etti.

Konuşma metinleri ÇEKÜL Bilgi Belge Merkezi Arşivinden alınarak derlendi. Kitapta, yıllar önce deprem bölgesinde yapılan konuşmalara bakıldığında; önerilen çözümlerin ve dikkat çekilen risklerin ne denli güncel olduğu göze çarpıyor.

Hevsel Bahçeleri Kayıt Altında

Dicle Üniversitesinden 12 bilim insanı biraraya geldi ve UNESCO Dünya Mirası Listesinde bulunan Diyarbakır Hevsel Bahçelerinin biyoçeşitliliğini kayıt altına almaya başladı. 8 bin yıllık tarihiyle Dicle Nehri kenarında uzanan Hevsel Bahçeleri, Türkiye'nin en verimli arazilerinden biri. 200'ün üzerinde kuş türüne ev sahipliği yapmasının yanında; çok sayıda böcek, kelebek, su samuru, tilki, sincap, kirpi gibi memeli hayvan burada yaşıyor. Göçmen kuşların dinlenme alanı da olduğu için Güneydoğu Anadolu bölgesinin en büyük kuş cenneti olma özelliğini taşıyor.

Dicle Üniversitesi Fen Fakültesi, Biyoloji Bölümü Zooloji Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Ali Satar'ın açıklamalarına göre türler kayıt altına alınacak ve ulaşılan sonuçlar kitaplaştırılarak, uluslararası boyutta

okurlarla buluşacak. Uzun soluklu bir planlama yaptıklarını söyleyen Prof. Dr. Satar, sürecin 15 ay kadar süreceğini öngördüklerini belirtti.

Tüm Canlılar İçin **Zehirsiz Sofralar**

Buğday Ekolojik Yaşamı Destekleme Derneği, Marmara Belediyeler Birliği ev sahipliğinde İstanbul'un yerel gıda sisteminin dönüşümüne katkı sağlama amacıyla 12 Haziran Pazartesi günü bir toplantı düzenledi. Portekiz'den K-Evolution ortaklığıyla yürütülen "İstanbul ve Setúbal'da Yerel Yönetimler ile Yerel Gıda Sistemini Dönüştürmek" projesi kapsamında düzenlenen toplantı; agroekoloji ve kısa tedarik zincirleri, sivil toplumun yerel yönetimlere katılımı atölyesi ve çıktıları, sivil toplum ve belediyeler ana başlıklarıyla kurgulandı.

Toplantıya ÇEKÜL Vakfı adına katılan ÇEKÜL İletişim Sorumlusu Alper Can Kılıç, proje çalıştayının, "üreticilerin pazarlama sorunları" hakkındaki bölümünü katılımcılarla paylaştı. Toplantıya pek çok sivil toplum kuruluşu,

belediyelerden ilgili kadrolar katıldı. Toplantı, paydaşların hangi görevlerde sorumluluk alabileceklerini belirtmesiyle sonlandı.

Paydaşları arasında ÇEKÜL'ün de bulunduğu Zehirsiz Sofralar Platformu, tarımda kullanılan zehirlerin olumsuz etkilerine yönelik farkındalık oluşturmayı amaçlayarak 2019'da kuruldu. Ağa katılanlar arasında, çalışma alanı gıda güvenliğini kapsayan kurum ve sivil toplum örgütleri bulunuyor. Platforma katılım gösteren sivil toplum örgütlerinin birçoğu, aynı zamanda "Zehirsiz Kentler" projesine destek veriyor. Samsun Büyükşehir Belediyesi, Kadıköy Belediyesi, Karşıyaka Belediyesi, İzmir Büyükşehir Belediyesi, Zehirsiz Kentler İyi Niyet Belgesini imzalayan yerel yönetimler.

Beçin Kalesinde **Kazılar** Devam Ediyor

Muğla'nın Milas ilçesinde bulunan ve 2012 yılında UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesine alınan Beçin Kalesinde arkeolojik kazılar devam ediyor. Kazı ekibi başkanı olan İstanbul Medeniyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Kadir Pektaş, çalışma süresince her yıl önemli verilere ulaşıldığını; 2023 kazılarının 1,5 ay önce başladığını belirtti. Dış kısımdaki kalede 6'ncı yüzyıla ait olduğu düşünülen buluntulara ulaşıldığını aktardı. Şapelden elde edilen buluntular ise Bizans Döneminden Osmanlı Döneminin ortalarına dek çeşitlendi iç kalenin dışında, surların dibinde ve şapelde olmak üzere devam eden kazılarda 14'ü uzman, toplam 40 kişi görev alıyor. Elde edilen buluntuların değerlendirilmesinin ardından, restorasyon projeleri hazırlanarak, çalışmanın ikinci aşamasına geçiliyor. Kaledeki kazılarda daha önce Cumhuriyet Dönemine dek kesintisiz şekilde süren yerleşimin varlığı kanıtlanmıştı.

Balıkesir Belediyesinden **Nitelikli Bir Çalışma**

Balıkesir Somut Olmayan Kültürel Miras Alan Çalışmaları; Balıkesir Valiliği ile Balıkesir Büyükşehir Belediyesi başta olmak üzere çok katmanlı bir işbirliği sayesinde kitaplaştırıldı. İki yıl süren çalışmalarda öncelikle somut olmayan kültürel mirasın tespiti yapıldı, kayıt ve belgeleme işlemleri tamamlandı. Saha araştırmaları bittikten sonra veriler kitaplaştırıldı ve Balıkesir'de bu kapsamda yapılan ilk çalışma oldu.

Kitabın hazırlık aşamasında, Balıkesir Üniversitesi ile Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesinden 29 akademisyen ve 17 uzman olmak üzere toplam 46 kişi görev aldı. Bilimsel veriler ışığında hazırlanan, doğrudan saha araştırmalarına dayanan kitabın her bölümüne, alanında uzman olan farklı isimler editörlük yaptı.

"Sözlü Gelenekler ve Anlatımlar" alan editörü Prof. Dr. Halil İbrahim Şahin, "Doğa ve Evrenle ilgili Bilgi ve Uygulamaları" alan editörü Prof. Dr. Murat Doğdubay, "El Sanatları Geleneği" alan editörü Doç. Dr. Eylem Güzel, "Toplumsal Uygulamalar, Ritüeller ve Şölenler" alan editörü Dr. Füsün Esenkal Çözeli, "Halk Mimarisi" alan editörü Öğretim Görevlisi Özyıl Yıldırım ve "Gösteri Sanatları" alan editörü ise ses sanatçısı Atik Sahil oldu.

Hisar Kalesinde Yeni Gelişme

Hisar Kalesine yönelik 1. Derece Arkeolojik Sit statüsü, Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı İzmir 1 Numaralı Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulunca iptal edildi ve karar Resmî Gazetede yayımlandı. İptal gerekçesi olarak "kayalık bir tepe üzerinde kurulmuş olması, yüzeyde herhangi bir arkeolojik kalıntının bulunmaması" gösterildi. İzmir'in Kiraz ilçesindeki kale daha önce Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu kararı ile tescil edilmiş; kale duvarları içeriden 10 metre, dışarıdan 25 metre olacak şekilde 1. Derece Arkeolojik Sit Alanı olarak belirlenmişti.

Bir Orta Çağ yapısı olan Hisar Kalesi, bölgenin tarihine ve arkeolojisine dair çok önemli veriler sunabilecek buluntulara sahip. Turizme kazandırılması için henüz bir çalışma yürütülmeyen yapıya dair daha önce gelen ihbarlar, kalenin bölgedeki insanlar tarafından barınma veya depolama amacıyla kullanıldığını gösteriyor.

Bakanlıktan 11 Kente Destek

Kültür ve Turizm Bakanlığının haziran ayında yayınladığı duyuruya göre 6 Şubat Güneydoğu Anadolu depremlerinden etkilenen 11 kente yapılacak hibe desteği başvuruları 14 Temmuz 2023 tarihine kadar uzatıldı. Afet bölgesindeki "Taşınmaz Kültür Varlıklarına Yardım Sağlanmasına Dair Yönetmelik" başlığı altında yapılacak proje ve uygulama yardımları, kentlerin yeniden yapılanmasında çok önemli katkılar sağlayacak. Bölgedeki tescilli yapı sayısı fazla olduğu için öngörülenden çok daha fazla başvuru alan bakanlık; yoğun talep üzerine başvuru süresini uzattıklarını belirtti.

Başvuruya ilişkin detaylı açıklamalar ve formlar İl Kültür ve Turizm Müdürlüklerinin internet sayfalarında erişime açık olup, konuya ilişkin güncel haber ve duyurular yine müdürlüklerin internet sitesinden yayınlanacak. Bakanlık daha önce "Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Vakıflar Genel Müdürlüğü ile Hatay'da ortak bir operasyon merkezi oluşturacağız." açıklamasında bulunmuştu.

Plastik Kirliliğini Durdur!

TKB üyesi Kadıköy Belediyesinin düzenlediği Çevre Festivalinin bu yılki teması “kentsel dirençlilik” oldu. 2-3-4 Haziran tarihlerinde, Selamiçeşme Özgürlük Parkında gerçekleşen festivalde sivil toplum kuruluşları ile doğaseverler biraraya gelip tanıştı, “Doğaya Emek Ver” sloganıyla fikir alışverişinde bulundu.

Her yıl 5 Haziran Dünya Çevre Günü haftasına denk getirilen festivale ÇEKÜL Vakfı da yayın ve ÇEKÜL Dükkan ürünleriyle katılarak atölyeler gerçekleştirdi. Plastik kirliliğine vurgu yapan ÇEKÜL Vakfı şu bilgileri paylaştı: “Tamamen insan yapımı sentetik bir madde olduğu için doğada yok edilemeyen ve yaygın kullanılan plastik, giderek biriken çöp dağlarına neden oluyor. Her yıl yaklaşık 400 milyon ton plastik üretiliyor ve bu miktarın sadece %10'u geri dönüştürülüyor. Her yıl okyanuslara ve denizlere atılan plastik miktarı

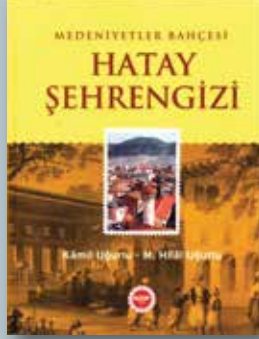
19-23 milyon ton arasında. Deniz kuşlarının %90'ının midesinde plastik var, deniz kaplumbağalarının ise yarısı plastik yiyor. Eğer böyle devam ederse 2050 yılında okyanuslardaki plastiğin ağırlığı, balıklardan fazla olacak.”

Medeniyetler Bahçesi Hatay Şehrengizi

Hatay Vakfının yayımladığı, Kâmil Uğurlu ve M. Hilal

Uğurlu'nun kaleme aldığı *Medeniyetler Bahçesi Hatay Şehrengizi*, bütün insanlığa ilham verecek bir güzelleme. Yazarlar, sabırla ve sevgiyle Hatay'ın dört bir yanını dolaştı, insanlarıyla konuştu; göz ardı edilmiş veya farkına varılmamış detayları bile gün yüzüne çıkardı ve bölgenin ne kadar zengin, güzel değerleri olduğunu ortaya koydu. Bu kitabı "Medeniyetler Bahçesi" olan Hatay bölgesi tarihine yönelik samimi ve özgün bir kaynak olarak düşünebiliriz.

Nasıl Bir Gelecek?

"Gelecek" kavramına olumsuz şekilde yaklaşmamıza neden olan kaygılara, bizi nelerin beklediğine, geleceğe yönelik neler yapabileceğimize dair bilgiler veren bu kitap Giray Kömürücü tarafından yazıldı ve Aganta Kitap tarafından yayımlandı. *Nasıl Bir Gelecek?* küreleşme, kapitalizm, çevre sorunları, iklim krizi, yoksulluk ve insanlık gibi birbirleriyle iç içe olan konulara değiniyor. İlk bölümünde, dünyanın gözler önüne seriliyor. İkinci bölümde, dünyanın mevcut durumunun nedenleri inceleniyor. Üçüncü bölümde, nedenlere yönelik çözümler sıralanıyor. Dördüncü bölümde ise dönüşümün nasıl gerçekleşebileceğine yönelik yazarın fikirleriyle karşılaşıyoruz.

100. Yılında Cumhuriyet'in Popüler Kültür Haritası (1980-2023)

Derya Bendi ile Erdir Zat'ın hazırladığı, editörlüğünü Murat Yalçın'ın üstlendiği *100. Yılında Cumhuriyet'in Popüler Kültür Haritası* özel dizisinin üçüncü kitabı da Yapı Kredi Yayınlarından çıktı. Bu değerli çalışma 1980-2023 arasındaki dönemin izlerini sürüyor, 12 Eylül sonrası oluşan toplumsal dinamikleri işleyerek yakın geçmişin hafızasını tazeliyor. Serinin üçüncü kitabı, adını Yeni Türkü'nün "Dönmek" şarkısından, Murathan Mungan'ın "Yollar Bize Memleket" dizesinden alıyor. Yalnızca coğrafi zorunlulukları, zorunlu göçleri, yersiz yurtsuzlukları değil, popüler kültüre yön vermiş olayları ve ruh iklimini resimlerle, fotoğraflarla etkili bir biçimde anlatıyor.

Sürdürülebilir Kalkınma Çağı

Jeffrey D. Sachs'ın kaleminden çıkan ve Yeditepe Üniversitesi Yayınevinin yayımladığı

Sürdürülebilir Kalkınma Çağı, sürdürülebilir kalkınmaya dair bütüncül bakış sağlamayı amaçlayan çarpıcı bir kitap. Gelecekte insanlığı bekleyen tehditleri en ince ayrıntısına kadar bizimle paylaşıyor. Genel hatlarıyla sürdürülebilir kalkınmanın ne anlama geldiğini, neden önemli olduğunu ve tarihini açıklıyor. Tek bir kitapta iktisat, tarih, sağlık, kalkınma, eğitim, toplumsal cinsiyet, gıda, iklim değişikliği ve biyolojik çeşitlilik üzerine, bu konularda bulunabilecek en iyi anlatımı görüyoruz.

Afet Yönetimi: Beklenmeyi Beklemek, En Kötüsünü Yönetmek

Mikdat Kadioğlu'nun kaleme aldığı ve Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınlarından çıkan bu kitapta yerel yönetimlerin afet ve acil durumlar için yapması gerekenler anlatılıyor. Afet yönetimi bilim dalını bir kitaba sıkıştırmak zor olsa da konunun belli başlı evreleri *Afet Yönetimi: Beklenmeyi Beklemek, En Kötüsünü Yönetmek* kitabında kısa ve öz bir şekilde anlatılmış. Kitabı daha okunur ve etkili kılmak adına grafik ve şekiller kullanılmış. 1999 Depreminden alınması gereken derslere, özlü sözlere yer verilmiş.

Şehir, Yönetim ve Kültürel Miras

Kastamonu'da valilik, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığında müsteşarlık, İsviçre'de Türkiye Cumhuriyeti Büyükelçiliği gibi çok değerli görevleri üstlenen; Tarihi Kentler Birliği ve ÇEKÜL ile işbirliği yaparak kültürel mirasın korunmasında etkin bir rol oynayan Dr. Enis Yeter, akademik ve diplomatik deneyimlerini *Şehir, Yönetim ve Kültürel Miras* kitabında biraraya getiriyor.

6 ana bölümü bulunan kitap, konu başlıklarına göre sınıflandırılmış makalelerden oluşuyor. Yerel yönetimlerin kültürel mirası korumadaki rolü, kamu yönetimindeki yeni arayışlar, uluslararası alanda yerel yönetimlere bakış, kentleşme ve çevre başta olmak üzere kitabın gündemi hayli yoğun ve başlıkların her biri gerçek hayattan örneklerle desteklenmiş. Önsöz yazısında Yeter şöyle söylüyor: "Gönül isterdi ki makalelerde yer alan öneriler uygulamaya da geçirilsin ve yurttaşlarımızın yaşam standardı yükselsin..." İdeal Kent Yayınları tarafından basılan *Şehir, Yönetim ve Kültürel Miras*'ın kapak fotoğrafı ise ÇEKÜL Bilgi Belge Merkezi Arşivinden alınan ve Şirin Sığın tarafından çekilen "Boğaziçi'nden, Dolmabahçe Sarayı ve arkasındaki gökdelenler ile İstanbul'un yeni silüeti!" karesi.

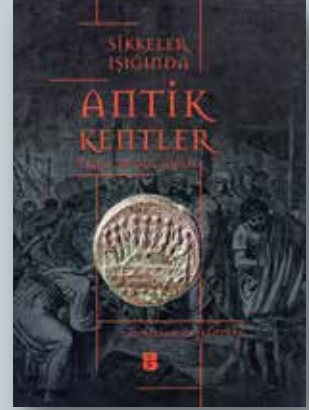
İstanbul Senin: İstanbul Yeşil Alanlar Çalıştayı

İstanbul Ağaç ve Peyzaj ile İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından yayımlanan bu kaynak; İstanbul'un kamusal yeşil alanlarının nicelik ve nitelik bakımından güncel durumunu ortaya koymak, kimlik ve sürdürülebilirlik amaçlı dönüşümlerin gerçekleşmesine katkıda bulunmak amacıyla düzenlenen bir çalıştayı ürünü. Çalıştayı hedefleri; kent içi yeşil alan miktarını ve kalitesini artırmak, homojen dağılımlarını ve erişilebilirliklerini sağlamak, kent ve kentli kimliğine katkısını çoğaltmak, sürdürülebilirlik amaçlı çözümler üretmek. Bu hedeflere yönelik her öneri, en ince ayrıntısına kadar görüşülerek İstanbul'un yeşil alanlarına yön verecek maddeler hâlinde sıralanmış.

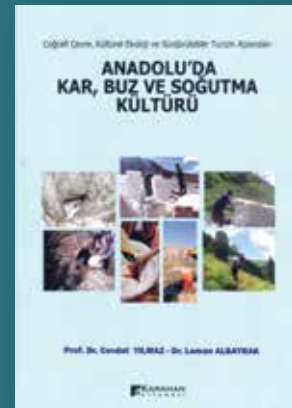
Sikkeler Işığında Antik Kentler: Troas, Mysia, Aiolis

A. Özkan Arıcantürk tarafından hazırlanan ve Balıkesir Büyükşehir Belediyesinin yayımladığı kitap; Troas, Mysia ve Aiolis antik kentlerinde bulunan sikkeleri inceliyor ve elde edilen bilgileri, ilgi duyan herkese ulaştırmayı amaçlıyor. Üç bölgeye ait sikkeleri konu alan kitapta görseller kullanılarak, sikkeler üzerindeki sembollere dikkat çekiliyor. Bu semboller o dönemin ekonomik ve toplumsal izlerini taşıdığı için kitapta görsellere yer verilmesi önemli bir detay. Balıkesir ilinin kültürel zenginliklerinin bir bölümünü oluşturan bu koleksiyondaki sikkeler ve bunların basıldığı kentler kitapta ayrıntılı olarak ele alınmış.

Anadolu'da Kar, Buz ve Soğutma Kültürü

19 Mayıs Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Cevdet Yılmaz ve Dr. Leman Albayrak tarafından hazırlanan kitap, ilk çağlardan günümüze dek dünyada ve Türkiye'de soğutma kültürünü ele alıyor. *Anadolu'da Kar, Buz ve Soğutma Kültürü*; enerji kaynaklarında ortaya çıkan sorunlar, enerji tasarrufu çabaları, iklimlendirme, gıda raf ömrünü uzatma alternatifleri üzerine düşünülmüş bir kaynak. İnsanlık tarihi boyunca önemli bir konu başlığı olan gıda muhafazası ve soğutma ihtiyacında Anadolu'daki örnekleri de barındırıyor. Bu başlıkların kültürel ekolojije nasıl etki edebileceği de incelenen diğer konular arasında yer alıyor.

TARİHİ KENTLER BİRLİĞİNDEN **DAYANIŞMA ÇAĞRISI!**

Tarihi Kentler Birliği olarak, deprem bölgesindeki 60 üyemizin yanındayız.
Zarar gören kültürel miras değerlerimizi hep birlikte yeniden ayağa
kaldıracağız. Zorlu günleri dayanışma ile aşacağız.

www.tarihiKentlerBirliđi.org

CUMHURİYET MİRASIMIZI BİRLİKTE YAŞATALIM

Türkiye'yi ve Cumhuriyet'in getirdiği değerleri
"miras" kabul eden tüm birey ve kurumları, ÇEKÜL Vakfı
olarak "100. Yıl Ormanı"na **fidanlar dikmeye** davet ediyoruz.

www.yuzuncuyilormani.org

 ÇEKÜL

100.yıl

ORMANI

**ÇEKÜL Vakfı güncel dikim sahası, Balıkesir, İvrindi mevkisindedir. Yeni sahalara eklendiği, kampanya sitesinde yayınlanacaktır. Detaylı bilgi için: 0212 249 64 64
www.cekulvakfi.org.tr / Instagram: @cekul / Twitter: @cekulvakfi*